

FATF

ՖԱՐՖ-Ի ՈՒՂԵՑՈՒՅՑ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆ
ՈՒՆԵՑՈՂ ԱՆՁԻՆՔ
(ՀԱՆՁՆԱՐԱՐԱԿԱՆՆԵՐ 12 ԵՎ 22)

ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ԽՈՒՄԲՊ)

Ֆինանսական միջոցառումների աշխատանքային խումբը (ՖԱԹՖ) միջկառավարական անկախ մարմին է, որը մշակում է համաշխարհային ֆինանսական համակարգը փողերի լվացումից, ահաբեկչության ֆինանսավորումից և զանգվածային ոչնչացման զենքի տարածման ֆինանսավորումից պաշտպանելու քաղաքականություններ և սատարում է դրանց իրագործմանը: ՖԱԹՖ-ի Հանձնարարականները ճանաչում են գտել որպես փողերի լվացման (ՓԼ) և ահաբեկչության ֆինանսավորման (ԱՖ) դեմ պայքարի համաշխարհային ստանդարտ:

ՖԱԹՖ-ի մասին լրացուցիչ տեղեկատվության համար կարող եք այցելել հետևյալ ինտերնետային կայքէջը.

www.fatf-gafi.org

© 2013 ՖԱԹՖ/ՏՀԶԿ: Բոլոր իրավունքները պաշտպանված են:

Արգելվում է սույն հրապարակումը վերատպել կամ թարգմանել առանց նախնական գրավոր թույլտվության: Սույն հրապարակման կամ դրա որևէ մասի համար նման թույլտվություն ստանալու նպատակով պետք է դիմել ՖԱԹՖ-ի քարտուղարություն՝

FATF Secretariat, 2 rue André Pascal 75775 Paris Cedex 16, France հասցեով
(ֆաքս՝ +33 1 44 30 61 37, էլեկտրոնային փոստ՝ contact@fatf-gafi.org):

Սույն փաստաթուղթը թարգմանություն է անգլերենից: Թարգմանությունը կատարվել է Հայաստանի Հանրապետությունում Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների դեսպանատան օժանդակությամբ:

Թարգմանության հետ կապված հարցերով դիմել ՀՀ կենտրոնական բանկ, Ֆինանսական դիտարկումների կենտրոն՝ ք. Երևան, Վ. Սարգսյան 6 հասցեով
(հեռախոս/ ֆաքս՝ +374 10 545088, էլեկտրոնային փոստ՝ info@fmc.am):

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐ	3
ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ	4
II. ՍԱՀՄԱՆՈՒՄՆԵՐ	6
III. ՀԱՆՁՆԱՐԱՐԱԿԱՆ 10-Ի (ՀՊՈՒ) ԵՎ 12-Ի ՄԻՋԵՎ ԿԱՊԸ, ՔԱՌԻԱ-ՆԵՐԻ ԳԾՈՎ ՀԱՏՈՒԿ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐ	8
Ա. Օտարերկրյա ՔԱՌԻԱ	11
Բ. Ներպետական և միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ՔԱՌԻԱ	13
Գ. Իրական շահառուների նույնականացում	16
IV. ՀԱՆՁՆԱՐԱՐԱԿԱՆ 12-Ի ԿԻՐԱՌՈՒԹՅԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿԸ	17
Ա. Առանցքային հանրային գործառույթ	17
Բ. ՔԱՌԻԱ կարգավիճակի ժամկետայնությունը	20
Գ. Ընտանիքի անդամներ և մտերիմներ	20
V. ՔԱՌԻԱ-ՆԵՐԻ, ՆՐԱՆՑ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐԻ ԵՎ ՄՏԵՐԻՄՆԵՐԻ ԲԱՑԱՀԱՅՏՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՈՒՂԵՑՈՒՅՑ	22
Ա. Հաճախորդի ՀՊՈՒ տեղեկատվության թարմացում	24
Բ. Աշխատակիցները	24
Գ. Որոնումներ ինտերնետում և լրատվական աղբյուրներում	25
Դ. Վճարովի տեղեկատվական շտեմարաններ	25
Ե. Երկրների կողմից հրապարակված ՔԱՌԻԱ ցանկեր	27
Զ. Սեփական շտեմարաններ և տեղեկատվության փոխանակում ֆինանսական խմբերի և երկրների միջև ²⁹	30
Է. Սեփականության հրապարակման համակարգեր	30
Ը. Հաճախորդների ինքնահայտարարագրեր	32
Թ. Իրավասու մարմինների կողմից տեղեկատվության տրամադրում	32
VI. ՏԱՐԲԵՐ ՏԻՊԻ ՔԱՌԻԱ-ՆԵՐԻ ԳԾՈՎ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ	33
Ա. Օտարերկրյա ՔԱՌԻԱ-ներ և ներպետական ու միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ՔԱՌԻԱ-ների հետ բարձր ռիսկային գործարար հարաբերություններ	33
Բ. Ներպետական և միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ոչ բարձր ռիսկային ՔԱՌԻԱ-ներ	41
Գ. Կյանքի ապահովագրության բարձր ռիսկային պայմանագրեր	41
VII. ՎԵՐԱՀՍԿՈՂՈՒԹՅՈՒՆ	42
VIII. ԱՅԼ ՀԱՐՅԵՐ	45
Ա. Իրավական անձեռնամխելիություն	45
Բ. Խտրականության դեմ ուղղված օրենսդրության համապատասխանություն	46
Գ. Լավագույն փորձի փոխանակում գործարար միությունների միջև	46
ՀԱՎԵԼՎԱԾ I. ՔԱՌԻԱ-ՆԵՐԻ ԳԾՈՎ ԿԱՐՄԻՐ ԴՐՈՇԱԿՆԵՐ ԵՎ ՉԱՓԱՆԻՇՆԵՐ	47
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2. ՏԻՊԱՅԻՆ ԴԵՊՔԵՐԻ ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐ	54

ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐ

ԱՖ	Ահաբեկչության ֆինանսավորում
ԿԳՀ	Կասկածելի գործարքի մասին հաշվետվություն
ՀՊՈՒ	Հաճախորդի պատշաճ ուսումնասիրություն
ՄԱԿ ԿԿ	Միավորված ազգերի կազմակերպության՝ Կոռուպցիայի դեմ կոնվենցիա
ՆՈՖԳՏՄ	Նախատեսված ոչ ֆինանսական գործունեության տեսակ և մասնագիտություն
ՓԼ	Փողերի լվացում
ՔԱՈՒԱ	Քաղաքական ազդեցություն ունեցող անձ
ՖԱԹՖ	Ֆինանսական միջոցառումների աշխատանքային խումբ
ՖՀՄ	Ֆինանսական հետախուզության մարմին

I. ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

1. ՖԱԹՖ-ի կողմից ՔԱՌԻԱ-ն սահմանվում է որպես անձ, ում ներկայում կամ անցյալում վստահվել է առանցքային հանրային գործառույթ: Առհասարակ, պաշտոնական դիրքն ու ազդեցությունը ՔԱՌԻԱ-ներին տալիս են այնպիսի հնարավորություններ, որոնք կարող են չարաշահվել փողերի լվացման (ՓԼ) և նախորդող հանցագործությունների կատարման (այդ թվում՝ կոռուպցիա և կաշառակերություն), ինչպես նաև ահաբեկչության ֆինանսավորմանն (ԱՖ) ուղղված գործողությունների կատարման նպատակով: Այս են վկայում կատարված վերլուծություններն ու դեպքերի ուսումնասիրությունները: ՔԱՌԻԱ-ների հետ գործարար հարաբերությունների դեպքում ՓԼ/ԱՖ կանխարգելման նպատակով հավելյալ միջոցառումների կիրառման անհրաժեշտությունը պայմանավորված է ՔԱՌԻԱ-ներին հատուկ հնարավոր ռիսկերով: Այդ ռիսկերին հակազդելու նպատակով ՖԱԹՖ-ի Հանձնարարական 12-ը և 22-ը սահմանում են պահանջներ, ըստ որոնց՝ երկրները պետք է վստահանան, որ ֆինանսական հաստատությունների և ՆՈՖԳՏՄ-ների կողմից ձեռնարկվում են համապատասխան միջոցառումներ՝ ուղղված ՔԱՌԻԱ-ների կողմից ֆինանսական և ոչ ֆինանսական համակարգերի չարաշահման կանխարգելմանն ու հնարավոր դեպքերի բացահայտմանը:
2. Վերոնշյալ պահանջներն ունեն կանխարգելիչ (այլ ոչ քրեական հետապնդման) նպատակ և չպետք է ընկալվեն որպես առհասարակ ՔԱՌԻԱ-ներին ուղղված մեղադրական պիտակ: Հաճախորդի ՔԱՌԻԱ կարգավիճակի պատճառով վերջինիս հետ գործարար հարաբերության հաստատման մերժումը հակասում է Հանձնարարական 12-ի տառին և ոգուն:
3. 2003թ.-ի հունիսին ՖԱԹՖ-ը առաջին անգամ պարտադիր պահանջներ¹ է հրապարակել օտարերկրյա² ՔԱՌԻԱ-ների, նրանց ընտանիքի անդամների և մտերիմների գծով: Այնուհետև՝ 2012թ.-ի փետրվարին, ՖԱԹՖ-ի կողմից պարտադիր պահանջները տարածվեցին նաև ներպետական ՔԱՌԻԱ-ների և միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ՔԱՌԻԱ-ների նկատմամբ՝ համաձայն Միավորված ազգերի կազմակերպության՝ Կոռուպցիայի դեմ կոնվենցիայի (ՄԱԿ ԿԿ)³ 52-րդ հոդվածի: ՄԱԿ ԿԿ-ի 52-րդ հոդվածով ՔԱՌԻԱ-ն

¹ Տես 2003թ.-ի ՖԱԹՖ-ի 40 Հանձնարարականները, մասնավորապես՝ Հանձնարարական 6-ը (ֆինանսական հաստատությունների գծով) և Հանձնարարական 12-ը (ՆՈՖԳՏՄ-ների գծով)

² 2003թ.-ի ՖԱԹՖ-ի 40 Հանձնարարականները խրախուսում էին երկրների կողմից վերոնշյալ պահանջների կիրառությունը նաև ներպետական ՔԱՌԻԱ-ների գծով

³ ՄԱԿ ԿԿ-ն հայտնի է նաև «Մերիդայի կոնվենցիա» անվամբ, ինչը կապված է Մեքսիկայի Մերիդա քաղաքի անվան հետ, որտեղ էլ տեղի է ունեցել տվյալ կոնվենցիայի՝ բարձր մակարդակով ստորագրության համաժողովը

սահմանվում է որպես «անձ, ում ներկայում կամ անցյալում վստահվել է առանցքային հանրային գործառույթ, ինչպես նաև վերջինիս ընտանիքի անդամներն ու մտերիմները», ներառյալ՝ օտարերկրյա և ներպատական ՔԱՌԻԱ-ները: ՄԱԿ ԿԿ-ի 52-րդ հոդվածով սահմանված պահանջների հիմնական նպատակը կոռուպցիայի դեմ պայքարն է, ինչը ընդունվում է նաև ՖԱԹՖ-ի շրջանակներում: Այնուամենայնիվ, հարկ է նշել, որ ՖԱԹՖ-ի՝ 2012թ.-ին ընդունված պահանջների նպատակն ավելի լայն է և ընդգրկում է ՓԼ և դրան նախորդող հանցագործությունների (ըստ սահմանված հանցատեսակների), ներառյալ՝ կոռուպցիայի, ինչպես նաև ԱՖ-ի դեմ պայքարը:

4. Հիմք ընդունելով վերոնշյալ նպատակը՝ Հանձնարարական 12-ը երկրներից պահանջում է ձեռնարկել համապատասխան միջոցառումներ, որոնց համաձայն՝ ֆինանսական հաստատությունները պարտավոր կլինեն ունենալ ռիսկերի կառավարման պատշաճ համակարգեր՝ ուղղված հաճախորդների կամ իրական շահառուների շրջանում օտարերկրյա ՔԱՌԻԱ-ների (ինչպես նաև նրանց հետ կապված անձանց) բացահայտմանը, իսկ ՔԱՌԻԱ-ների առկայության դեպքում՝ պարտավոր կլինեն ձեռնարկել Հանձնարարական 10-ում ՀՊՈԽ-ի գծով սահմանված պահանջները գերազանցող միջոցառումներ՝ ՔԱՌԻԱ-ների հետ գործարար հարաբերության պայմանները պարզելու նպատակով:
5. Ինչ վերաբերում է ներպետական և միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ՔԱՌԻԱ-ներին, ապա ֆինանսական հաստատությունները նախ և առաջ պետք է ձեռնարկեն ողջամիտ միջոցառումներ՝ ուղղված իրենց հաճախորդների կամ իրական շահառուների շրջանում ներպետական և միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ՔԱՌԻԱ-ների բացահայտմանը, և դրանից հետո գնահատեն գործարար հարաբերությանը բնորոշ ռիսկը: Ներպետական և միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ՔԱՌԻԱ-ների հետ գործարար հարաբերությանը բնորոշ բարձր ռիսկի պարագայում ֆինանսական հաստատությունները պետք է ձեռնարկեն այնպիսի հավելյալ միջոցառումներ, ինչպիսիք համարժեք են օտարերկրյա ՔԱՌԻԱ-ների դեպքում:
6. Հանձնարարական 12-ը տարածվում է ֆինանսական հաստատությունների վրա, իսկ Հանձնարարական 22-ով երկրները պարտավոր են նշված պահանջները տարածել նաև ՆՈՖԳՏՄ-ների վրա:
7. Առհասարակ, ՔԱՌԻԱ-ների գծով պահանջների արդյունավետ իրականացումը խնդրահարույց է գրեթե բոլոր երկրների լիազոր մարմինների, ֆինանսական հաստատությունների և ՆՈՖԳՏՄ-ների համար: Այս են վկայում ՖԱԹՖ-ի,

ՖԱԹՖ-ի տիպի տարածաշրջանային կառույցների, Արժույթի միջազգային հիմնադրամի և Համաշխարհային բանկի կողմից՝ 2003թ.-ի ՖԱԹՖ-ի 40 Հանձնարարականների համապատասխանության գծով իրականացրած գնահատումները:⁴ Վերոնշյալ պահանջների իրականացման գծով առկա խնդիրներ են բացահայտվել նաև հրապարակայնորեն մատչելի վերահսկողական հաշվետվություններում և գործողություններում, ինչպես նաև բարձրաստիճան (նախկին) քաղաքական գործիչների վերաբերյալ հայտնի դարձած դեպքերում, երբ տվյալ պաշտոնյաներին ու նրանց ազգականներին վերագրվել են պաշտոնական կամ օրինական եկամուտներին անհամարժեք օտարերկրյա զգալի ակտիվներ:

8. Հարկ է նշել, որ Հանձնարարականներ 10-ի, 12-ի և 22-ի արդյունավետ իրականացումը պետք է հանդիսանա ՖԱԹՖ-ի Հանձնարարականների ամբողջական և արդյունավետ իրականացման պարտադիր բաղադրիչը: Տես *ՖԱԹՖ-ի Հանձնարարականներն ի նպաստ կոռուպցիայի դեպ պայքարի կիրառության վերաբերյալ իրազեկման և հղումային ուղեցույցը*:
9. Վերոնշյալ ուղեցույցը պարտադիր բնույթ չի կրում և ենթակա է դիտարկման ՖԱԹՖ-ի Հանձնարարականներ 12-ի և 22-ի, ինչպես նաև և դրանց Բացատրական մեկնաբանությունների հետ համակցությամբ: Ուղեցույցը արտացոլում է տարբեր երկրների, միջազգային կազմակերպությունների, մասնավոր հատվածի և հասարակական կազմակերպությունների շրջանում կուտակված փորձը՝ հանդիսանալով տվյալ Հանձնարարականների իրականացմանը օժանդակող գործիք ինչպես լիազոր մարմինների, այնպես էլ ֆինանսական հաստատությունների և ՆՈՖԳՏՄ-ների համար:

II. ՍԱՀՄԱՆՈՒՄՆԵՐ

10. ՖԱԹՖ-ի Հանձնարարականների Տերմինաբանական բառարանում ներառված սահմանումները⁵ կիրառվում են նաև սույն ձեռնարկում: ՖԱԹՖ-ի Տերմինաբանական բառարանում սահմանված *քաղաքական ազդեցություն*

⁴ ՖԱԹՖ-ի բոլոր փոխադարձ գնահատման հաշվետվությունները հրապարակված են ՖԱԹՖ-ի ինտերնետային կայքում հետևյալ հասցեով՝ www.fatf-gafi.org, որտեղ տեղադրված են հղումներ ՖԱԹՖ-ի տիպի տարածաշրջանային կառույցների, Արժույթի միջազգային հիմնադրամի և Համաշխարհային բանկի ինտերնետային կայքերին: Յուրաքանչյուր փոխադարձ գնահատման հաշվետվության մեջ 2003թ.-ի ՖԱԹՖ-ի 40 Հանձնարարականների շարքում տես Հանձնարարական 6-ին և 12-ին վերաբերող բաժինները:

⁵ Մասնավորապես, տես ՖԱԹՖ-ի Հանձնարարականների Տերմինաբանական բառարանում ներառված հետևյալ սահմանումները՝ իրական շահառու, իրավասու մարմիններ, երկիր, հանցավոր գործունեություն, ֆինանսական հաստատություն, նախատեսված ոչ ֆինանսական գործունեության տեսակ և մասնագիտություն, միջազգային կազմակերպություն, քաղաքական ազդեցություն ունեցող անձ, ողջամիտ միջոցառում, դիսկ, վստահանալ, պետք է, վերահսկող

ունեցող անձը կրում է նույն իմաստը, ինչը հատուկ է ՄԱԿ ԿԿ-ի 52-րդ հոդվածում կիրառվող *առանցքային հանրային գործառույթով օժտված անձ* հասկացությանը:

11. Մասնավորապես, այս ուղեցույցին վերաբերում են հետևյալ սահմանումները, որոնք չեն ներառում միջին և կրտսեր պաշտոններ զբաղեցնող անձանց:

- *Օտարերկրյա ՔԱՌԻԱ՝* անձ, ում ներկայում կամ անցյալում վստահվել է առանցքային հանրային գործառույթ այլ երկրում, օրինակ՝ երկրի կամ կառավարության ղեկավարները, բարձրաստիճան քաղաքական գործիչները, կառավարության, դատական իշխանության կամ բանակի բարձրաստիճան պաշտոնյաները, պետական մասնակցությամբ ընկերությունների ավագ գործադիր ղեկավարները, քաղաքական կուսակցությունների կարևոր պաշտոնատար անձինք:
- *Ներպետական ՔԱՌԻԱ՝* անձ, ում ներկայում կամ անցյալում վստահվել է առանցքային հանրային գործառույթ տվյալ երկրում, օրինակ՝ երկրի կամ կառավարության ղեկավարները, բարձրաստիճան քաղաքական գործիչները, կառավարության, դատական իշխանության կամ բանակի բարձրաստիճան պաշտոնյաները, պետական մասնակցությամբ ընկերությունների ավագ գործադիր ղեկավարները, քաղաքական կուսակցությունների կարևոր պաշտոնատար անձինք:
- *Միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ՔԱՌԻԱ՝* անձ, ում ներկայում կամ անցյալում վստահվել է առանցքային գործառույթ միջազգային կազմակերպություններում, մասնավորապես՝ այդ կազմակերպությունների ավագ ղեկավարության անդամները՝ տնօրենները, նրանց տեղակալները և խորհրդի անդամները կամ համարժեք գործառույթ իրականացնողները:
- *Ընդանիքի անդամներ՝* անձինք, ովքեր ուղղակի (արյունակցական), ամուսնական, կամ զուգընկերական այլ (քաղաքացիական) կապի մեջ են ՔԱՌԻԱ-ի հետ:
- *Մտերիմներ՝* անձինք, ովքեր սերտ կապի մեջ են ՔԱՌԻԱ-ի հետ կյանքի կամ աշխատանքային հանգամանքների բերումով:

12. Օտարերկրյա և ներպետական ՔԱՌԻԱ-ների միջև տարբերությունը պայմանավորված է անձին առանցքային հանրային գործառույթ վստահած երկրով: ՔԱՌԻԱ-ի սահմանման համաձայն՝ այլ գործոնները, ինչպիսիք են բնակության կամ ազգապատկանելիության երկրները, ՔԱՌԻԱ-ի բացահայտման տեսանկյունից նշանակություն չունեն, թեև կարող են հաշվի

առնվել ներպետական ՔԱՌԻԱ-ին բնորոշ ռիսկի մակարդակի որոշման հարցում (օտարերկրյա ՔԱՌԻԱ-ները մշտապես համարվում են բարձր ռիսկային): Հարկ է նշել, որ ներպետական ՔԱՌԻԱ-ի դեպքում կարող են կիրառվել նաև օտարերկրյա ՔԱՌԻԱ-ների գծով առկա պահանջներ այն դեպքում, երբ տվյալ անձը միևնույն ժամանակ օժտված է այլ առանցքային հանրային գործառնությունով մեկ այլ երկրում:

13. Սույն ուղեցույցում Հանձնարարական 12-ին տրվող հետագա բոլոր հղումները պետք է մեկնաբանել որպես հղում միաժամանակ Հանձնարարականներ 12-ին և 22-ին, քանի որ ՔԱՌԻԱ-ների գծով պահանջները տարածվում են թե ֆինանսական հաստատությունների, թե ՆՈՖԳՏՄ-ների վրա:

III. ՀԱՆՁՆԱՐԱՐԱԿԱՆ 10-Ի (ՀՊՈՒ) ԵՎ 12-Ի ՄԻՋԵՎ ԿԱՊԸ, ՔԱՌԻԱ-ՆԵՐԻ ԳԾՈՎ ՀԱՏՈՒԿ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐ

14. Հանձնարարականներ 10-ը և 12-ը հանդիսանում են ՀՊՈՒ-ի գծով ընդհանուր պահանջների մի մասը: Հաճախորդների կամ իրական շահառուների շրջանում ՔԱՌԻԱ-ների բացահայտման հաջողությունը ամբողջովին պայմանավորված է ՀՊՈՒ-ի միջոցառումների արդյունավետ իրականացմամբ, ներառյալ՝ Հանձնարարական 10-ով (ֆինանսական հաստատությունների մասով) և 22-ով (ՆՈՖԳՏՄ-ների մասով) սահմանված նույնականացման, ստուգման, ընթացիկ դիտանցման պահանջները, ինչպես նաև ռիսկահենք մոտեցման արդյունավետ կիրառությունը (Հանձնարարական 1): ՀՊՈՒ-ն այն անփոխարինելի ելակետն է, որի միջոցառումները պետք է իրականացվեն ցանկացած տեսակի հաճախորդի գծով:
15. Հանձնարարական 10-ի համաձայն՝ ՀՊՈՒ-ի միջոցառումները պարտադիր չեն այն հաճախորդների գծով, որոնց կողմից «հազվադեպ» իրականացվող գործարքները ցածր են Հանձնարարականներ 10-ում և 16-ում (անդրսահմանային փոխանցումներ) նկարագրված հանգամանքների դեպքում կիրառվող սահմանաչափերից: Հետևաբար, ֆինանսական հաստատությունները և ՆՈՖԳՏՄ-ները պարտավոր չեն նշված հաճախորդների շրջանում բացահայտել ՔԱՌԻԱ-ներին կամ ձեռնարկել Հանձնարարական 12-ում սահմանված հավելյալ միջոցառումները: Այնուամենայնիվ, եթե ֆինանսական հաստատությունը կամ ՆՈՖԳՏՄ-ն ստանում են «հազվադեպ» հաճախորդների շրջանում ՔԱՌԻԱ-ի առկայության վերաբերյալ հստակ տեղեկատվություն, ապա այդ դեպքում անխուսափելիորեն կիրառվում են Հանձնարարական 12-ով սահմանված պահանջները:

16. Հանձնարարականներ 10-ի և 12-ի միջև կապը, և դրանից հետևող՝ հաճախորդների շրջանում ՔԱՌԻԱ-ների (այդ թվում՝ օտարերկրյա, ներպետական և միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ՔԱՌԻԱ-ները) բացահայտման պահանջը կարելի է ներկայացնել հետևյալ երեք քայլերի հերթականությամբ: Թեև նշված քայլերը հերթականորեն հաջորդում են մեկը մյուսին, առհասարակ չի բացառվում, որ նոր հաճախորդների շրջանում ՔԱՌԻԱ-ի բացահայտման նպատակով բոլոր երեք քայլերը (նոր հաճախորդի ընդունման փուլում) իրականացվեն միևնույն ժամանակ: Նշված երեք քայլերը առավել մանրամասն ներկայացվում են ստորև բերված աղյուսակում:

Քայլ 1: Հանձնարարական 10-ի ամբողջական և արդյունավետ ներդրում	
Օտարերկրյա, ներպետական և միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ՔԱՌԻԱ-ների գծով • Իրականացնել Հանձնարարական 10-ով սահմանված ՀՊՈԽ-ի արդյունավետ միջոցառումներ, • Հանձնարարական 10-ը հանդիսանում է Հանձնարարական 12-ի արդյունավետ ներդրման անփոխարինելի ելակետը, • Հանձնարարական 12-ը ՔԱՌԻԱ-ների գծով սահմանում է հավելյալ պահանջներ, որոնք նկարագրված են քայլ 2-ում և 3-ում:	
Քայլ 2: Հաճախորդների շրջանում բացահայտել ՔԱՌԻԱ-ին⁶	
Օտարերկրյա ՔԱՌԻԱ-ների գծով • Հանձնարարական 12-ը պահանջում է դիսկերի կառավարման պատշաճ համակարգեր, որոնք հնարավորություն կտան հաճախորդների և իրական շահառուների շրջանում բացահայտել ՔԱՌԻԱ-ներին, • Վերոնշյալը նշանակում է, որ հաճախորդների կամ իրական շահառուների շրջանում ՔԱՌԻԱ-ների բացահայտման նպատակով անհրաժեշտ է իրականացնել կանխարգելիչ քայլեր, ինչպիսիք են հաճախորդների վերլուծությունը ըստ դիսկի չափանիշների, դիսկի	Ներպետական և միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ՔԱՌԻԱ-ների գծով • Հաճախորդների կամ իրական շահառուների շրջանում ՔԱՌԻԱ-ների բացահայտման նպատակով Հանձնարարական 12-ը պահանջում է դիսկերի գնահատման արդյունքում ողջամիտ միջոցառումների իրականացում, • Վերոնշյալը նշանակում է, որ հաճախորդների կամ իրական շահառուների շրջանում ՔԱՌԻԱ-ների բացահայտման նպատակով անհրաժեշտ է դիսկի գործոններից

⁶ Ըստ ՖԱԹՖ-ի Հանձնարարականների՝ հաճախորդների կամ իրական շահառուների շրջանում ՔԱՌԻԱ-ների բացահայտման նպատակով վճարովի տեղեկատվական շտեմարաններից օգտվելը պարտադիր չէ, բայց միևնույն ժամանակ՝ բավարար չէ Հանձնարարական 12-ի գծով համապատասխանություն ձեռք բերելու տեսանկյունից:

նկարագրի և գործարար բնութագիր, ՀՊՈՒ-ի արդյունքում ձեռք բերված տեղեկատվության ստուգում և տվյալ հաստատության սեփական ուսումնասիրություն:	ելնելով ուսումնասիրել ՀՊՈՒ-ի արդյունքում՝ Հանձնարարական 10-ի համաձայն ձեռք բերված տեղեկատվությունը, Որոշել գործարար հարաբերությանը բնորոշ ռիսկի մակարդակը. ցածր ռիսկի պարագայում հաճախորդի ՔԱՌԱ կարգավիճակը պարզելուն ուղղված հետագա քայլերի ձեռնարկումը պարտադիր չէ:
Քայլ 3: Ձեռնարկել ռիսկերի զսպման միջոցառումներ	
Օտարերկրյա ՔԱՌԱ-ների գծով Բոլոր դեպքերով ձեռնարկել Հանձնարարական 12-ով սահմանված ռիսկերի զսպման հավելյալ միջոցառումները:	Ներպետական և միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ՔԱՌԱ-ների գծով ՔԱՌԱ-ների հետ բարձր ռիսկի գործարար հարաբերությունների բոլոր դեպքերով ձեռնարկել Հանձնարարական 12-ով սահմանված ռիսկերի զսպման հավելյալ միջոցառումները:

17. ՔԱՌԱ-ների բացահայտման գծով առանձին խումբ պահանջներ ունենալու հանգամանքը (մեկը օտարերկրյա ՔԱՌԱ-ների, իսկ մյուսը՝ ներպետական և միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ՔԱՌԱ-ների համար) պայմանավորված է միմյանցից տարբերվող ռիսկերի առկայությամբ: Գործնականում, բոլոր տիպի հաճախորդների դեպքում ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները շատ հաճախ օգտագործում են նոր հաճախորդների ընդունման միևնույն գործընթացները:
18. ՔԱՌԱ-ների հետ գործարար հարաբերություն հաստատելու կամ շարունակելու հետ կապված որոշման հիմքում պետք է լինի ՔԱՌԱ-ի հետ կապված ՓԼ/ԱՖ ռիսկերի մակարդակը և ֆինանսական հաստատության կամ ՆՈՖԳՏՄ-ի մոտ ՓԼ/ԱՖ ռիսկերի զսպմանն ուղղված պատշաճ գործընթացների առկայությունը, որպեսզի ՔԱՌԱ-ի կողմից հանցավոր արարքներում հնարավոր ներգրավվածության դեպքում ֆինանսական հաստատությունը կամ ՆՈՖԳՏՄ-ն խուսափեն հանցավոր նպատակով շահագործման հնարավորությունից: Որոշումը պետք է կայացվի ՀՊՈՒ-ի միջոցառումների արդյունքում, երբ լիովին

պարզ են ՔԱՌԻԱ-ին վստահված հանրային գործառույթների մանրամասները: ՔԱՌԻԱ-ների հետ գործարար հարաբերություն հաստատելու կամ շարունակելու հետ կապված որոշումը պետք է ուղեկցվի գլխավորապես ՓԼ/ԱՖ ռիսկերի գնահատմամբ, անգամ եթե այլ հանգամանքներն արդեն իսկ հաշվի են առնվել, ինչպես օրինակ՝ կարգավորման ռիսկը, հեղինակության ռիսկը կամ առևտրային շահը:

19. Ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները պետք է պարզեն օտարերկրյա կամ ներպետական ՔԱՌԻԱ-ների տեսանկյունից իրենց հակվածության համեմատական ռիսկը: Մասնավորապես, օտարերկրյա ֆինանսական շուկաների հետ սահմանափակ կամ որևէ առնչություն չունեցող փոքր ֆինանսական հաստատությունները պետք է պարզեն օտարերկրյա ՔԱՌԻԱ-ների հետ գործարար հարաբերություն հաստատելու շարժառիթները: Այն ֆինանսական հաստատությունները, որոնք գործում են կոռուպցիայի խնդիրներ պարունակող ներպետական շուկաներում, պետք է պարզեն, թե արդյոք ներպետական ՔԱՌԻԱ-ներին հակվածության ռիսկը գերազանցում է օտարերկրյա ՔԱՌԻԱ-ներից բխող ռիսկը:
20. Ֆինանսական միջոցների հանցավոր ծագման վերաբերյալ ցանկացած կասկածի կամ հիմանվոր վարկածի դեպքում ֆինանսական հաստատությունը կամ ՆՈՖԳՏՄ-ն պետք է ԿԳՀ հաղորդի ՖՀՄ-ին:

Ա. Օտարերկրյա ՔԱՌԻԱ

21. Հանձնարարական 12-ի համաձայն՝ ֆինանսական հաստատությունները և ՆՈՖԳՏՄ-ները պարտավոր են իրենց ներքին իրավական ակտերով սահմանված կարգով ունենալ *ռիսկերի կառավարման պատշաճ համակարգեր*, որոնք հնարավորություն կտան հաճախորդների կամ իրական շահառուների շրջանում բացահայտել օտարերկրյա ՔԱՌԻԱ-ներին: Ֆինանսական հաստատության կամ ՆՈՖԳՏՄ-ի ռիսկերի կառավարման համակարգի պատշաճությունը պայմանավորված է տվյալ ֆինանսական հաստատության կամ ՆՈՖԳՏՄ-ի գործունեության բնույթից, վերջինիս հաճախորդների ընդհանուր բնութագրից, ակնկալվող գործարքներից և ռիսկի այլ գործոններից:
22. Օտարերկրյա ՔԱՌԻԱ-ներին սպասարկող ֆինանսական հաստատությունները կամ ՆՈՖԳՏՄ-ները հնարավոր է չտիրապետեն առձեռն կամ ուղղակիորեն հասանելի տեղեկատվություն այնպիսի փոփոխականների մասին, ինչպիսին է օտար երկրում տվյալ դաս կամ պաշտոն զբաղեցնող հանրային գործչի եկամուտների ակնկալելի մակարդակը: Նշվածը առհասարակ չի նպաստում տեղեկատվության գնահատմանը ինչպես ՔԱՌԻԱ-ի սպասարկման համար

հաշվի բացման փուլում, այնպես էլ վերջինիս հետ գործարար հարաբերության դիտանցման ընթացքում: Ուստի, ռիսկերի կառավարման պատշաճ համակարգերը պետք է ներդրվեն նման ռիսկերին հակազդելու նպատակով ինչպես սպասարկման հաշվի բացման կամ ՀՊՈՒ-ի իրականացման փուլում, այնպես էլ արդեն իսկ սպասարկվող օտարերկրյա հաճախորդների՝ ՔԱՌԱ դառնալու պահին: Երբ ՔԱՌԱ-ների բացահայտման գործիքներից մեկի կիրառությունը (տես ստորև Բաժին V-ը) վկայում է ՔԱՌԱ-ի առկայության վերաբերյալ, սակայն դեռևս առկա են կասկածներ, ուստի այդ դեպքում անհրաժեշտ է հավելյալ ուսումնասիրություն՝ հաճախորդի ՔԱՌԱ կարգավիճակը պարզելու վերաբերյալ հնարավորինս հստակ որոշում կայացնելու նպատակով:

23. Օտարերկրյա ՔԱՌԱ-ները մշտապես կրում են բարձր ռիսկ, որոնց նկատմամբ, ինչպես և Հանձնարարական 10-ով սահմանված բարձր ռիսկի այլ հաճախորդների դեպքում,⁷ անհրաժեշտ է ձեռնարկել հավելյալ ուսումնասիրության միջոցառումներ: Հանձնարարական 12-ը սահմանում է պահանջ առ այն, որ օտարերկրյա ՔԱՌԱ-ի հետ գործարար հարաբերության հաստատման կամ շարունակության վերաբերյալ որոշումները պետք է կայացվեն ավագ ղեկավարության մակարդակում, այլ ոչ՝ որոշումների կայացման ընդունված մակարդակում: Վերոնշյալը պետք է հանգեցնի կանխարգելիչ հավելյալ քայլերի իրականացմանը, ինչպիսիք են գործարար հարաբերության դիտանցման խստացումը՝ ուղղված դիտարկվող գործարքներում կամ արարքներում անսովոր կամ կասածելի երևույթների բացահայտմանը: Հանձնարարական 12-ի համաձայն՝ ֆինանսական հաստատությունները և ՆՈՖԳՏՄ-ները պարտավոր են ձեռնարկել ողջամիտ միջոցառումներ հարստության աղբյուրը և միջոցների ծագումը պարզելու նպատակով:
24. ՀՊՈՒ-ի հավելալայլ միջոցառումների (ներկայացվում է ոչ ամբողջական ցանկը) օրինակներ են՝ ա) հաճախորդի վերաբերյալ հավելյալ տեղեկատվության ձեռք բերում, բ) գործարար հարաբերության բնույթի և նախատեսվող կամ արդեն իսկ իրականացված գործարքի նպատակի վերաբերյալ հավելյալ տեղեկատվության ձեռք բերում, գ) հաճախորդի հարստության աղբյուրի կամ միջոցների ծագման վերաբերյալ տեղեկատվության ձեռք բերում, դ) գործարար հարաբերության խստացված դիտանցում համապատասխան մեխանիզմների կիրառման

⁷ Տես Հանձնարարական 10-ի Բացատրական մեկնաբանության 20-րդ պարբերությունը

քանակի և հաճախականության հնարավոր ավելացման միջոցով և հավելյալ ուսումնասիրություն պահանջող գործարքների խմբերի բացահայտում:

Բ. Ներպետական և միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ՔԱՌԻԱ

25. Հանձնարարական 10-ի պահանջների իրականացմանն ուղղված գործընթացների շրջանակներում ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները կարող են զուգահեռաբար ձեռնարկել ներպետական և միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ՔԱՌԻԱ-ների գծով միջոցառումները: Հանձնարարական 12-ի համաձայն՝ ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները պարտավոր են իրենց ներքին գործընթացների համաձայն ձեռնարկել ողջամիտ միջոցառումներ՝ ուղղված հաճախորդների կամ իրական շահառուների շրջանում ներպետական կամ միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ՔԱՌԻԱ-ների բացահայտմանը: Այդ նպատակով, ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները պետք է ռիսկայնության գործոններից ելնելով ուսումնասիրեն ՀՊՈՒ-ի արդյունքում՝ Հանձնարարական 10-ի համաձայն ձեռք բերված տեղեկատվությունը:
26. Հաճախորդների կամ իրական շահառուների շրջանում ներպետական կամ միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ՔԱՌԻԱ-ի բացահայտման դեպքում ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները պետք է իրականացնեն ՔԱՌԻԱ-ի հետ գործարար հարաբերության ռիսկայնության գնահատում: Այդ նպատակով անհրաժեշտ է հավաքագրել բավարար տեղեկատվություն պարզելու համար ՔԱՌԻԱ-ին վստահված հանրային գործառույթի մանրամասները, միջազգային կազմակերպության դեպքում՝ տվյալ կազմակերպության գործարար բնութագիրը: Միջազգային կազմակերպությունների վերաբերյալ տեղեկատվություն կարելի է ձեռք բերել վերջիններիս ինտերնետային կայքերից: Ռիսկերի գնահատումը պետք է ներառի ռիսկայնության բոլոր գործոնների առանձին վերլուծությունը և պետք է իրականացվի ՔԱՌԻԱ-ի հետ գործարար հարաբերությանը բնորոշ բարձր ռիսկի բացահայտման նպատակով: Գործարար հարաբերության գնահատման շրջանակներում պետք է հաշվի առնվեն մի շարք գործոններ, ինչպիսիք են՝ ա) հաճախորդի ռիսկի գործոնները, բ) երկրի ռիսկի գործոնները, գ) ապրանքի, ծառայության, գործարքի կամ մատուցման եղանակի ռիսկը:⁸ Լրացուցիչ

⁸ Տես Հանձնարարական 10-ի Բացատրական մեկնաբանության 15-րդ պարբերությունը

գործոնների շարքում պետք է հաշվի առնել ՔԱՌԻԱ-ին վստահված առանցքային հանրային գործառույթի բնույթը, մասնավորապես՝ պաշտոնեական աստիճանը, հանրային միջոցներին հասանելիությունը կամ դրանց նկատմամբ հսկողությունը և զբաղեցրած պաշտոնի բնույթը:

27. Այն դեպքում, երբ ռիսկի գնահատմամբ պարզվում է, որ ներպետական կամ միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ՔԱՌԻԱ-ի հետ գործարար հարաբերությանը բնորոշ է նորմալ կամ ցածր ռիսկը, ապա ֆինանսական հաստատությունը կամ ՆՈՖԳՏՄ-ն պարտավոր չէ ձեռնարկել ՀՊՈԻ-ի հավելյալ միջոցառումներ: Հակառակ դեպքում, երբ գործարար հարաբերությանը բնորոշ ռիսկը բարձր է, ֆինանսական հաստատությունը կամ ՆՈՖԳՏՄ-ն պետք է հետևողականորեն ձեռնարկի օտարերկրյա ՔԱՌԻԱ-ների գծով Հանձնարարական 12-ի բ)-դ) կետերով սահմանված միջոցառումները:
28. Հանձնարարական 12-ի կիրառության ժամանակ ֆինանսական հաստատությունները և ՆՈՖԳՏՄ-ները պետք է վստահանան, որ հաճախորդի և գործարար հարաբերության ռիսկի գնահատումն իրականացվում է Հանձնարարական 10-ով ձեռք բերված տեղեկատվության հիման վրա:⁹ Այն դեպքում, երբ գնահատման արդյունքները ֆինանսական հաստատությանը կամ ՆՈՖԳՏՄ-ին որևէ հիմք չեն տալիս կարծելու, որ հաճախորդը հանդիսանում է ներպետական կամ միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ՔԱՌԻԱ, ապա գնահատման արդյունքներով ֆինանսական հաստատությունը կամ ՆՈՖԳՏՄ-ն պարտավոր չէ այս փուլում ձեռնարկել հավելյալ միջոցառումներ ներպետական կամ միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ՔԱՌԻԱ-ին բացահայտելու ուղղությամբ: Ողջամիտ միջոցառումների¹⁰ արդյունքում ֆինանսական հաստատությունները կամ ՆՈՖԳՏՄ-ները պետք է հաշվի բացման կամ հետագա փուլերում վստահանան, որ ներպետական կամ միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ՔԱՌԻԱ-ն բարձր ռիսկի հաճախորդ չէ: Այնուամենայնիվ, եթե գործարար հարաբերությունը բարձր ռիսկային է, ապա ցածր ռիսկի գործոնների առկայությունը այլևս էական չէ, և նման հաճախորդների գծով ֆինանսական հաստատության կամ ՆՈՖԳՏՄ-ի

⁹ Պարզեցված ՀՊՈԻ պահանջող իրավիճակներում, երբ պարզվում է հաճախորդի ինքնությունը, ֆինանսական հաստատությունները ազատված չեն հաճախորդների շրջանում ներպետական ՔԱՌԻԱ-ի բացահայտման պահանջից: Այնուամենայնիվ, պարզեցված ՀՊՈԻ-ն կարող է սահմանափակել ՔԱՌԻԱ-ի բացահայտման նպատակով ողջամիտ համարվող միջոցառումների շրջանակը:

¹⁰ ՖԱԹՖ-ի Հանձնարարականների Տերմինաբանական բառարանում «ողջամիտ միջոցառումներ» հասկացությունը նշանակում է «պատշաճ միջոցառումներ, որոնք համահունչ են փողերի լվացման կամ ահաբեկչության ֆինանսավորման ռիսկերին»: Այս ենթատեքստում, նշվածը կնշանակի Հանձնարարական 10-ի Բացատրական մեկնաբանությամբ սահմանված այլ ռիսկի գործոնների դիտարկում:

մոտ ներդրված միջոցառումները պետք է համահունչ լինեն օտարերկրյա ՔԱՌԻԱ-ների և բարձր ռիսկի այլ հաճախորդների գծով պահանջներին:

29. Հնարավոր է, որ ֆինանսական հաստատության կամ ՆՈՖԳՏՄ-ի կողմից հաճախորդի հետ գործարար հարաբերությունը այլ գործոնների հիման վրա բնորոշվի որպես բարձր ռիսկային՝ առանց առաջին հերթին պարզելու, որ տվյալ հաճախորդը ներպետական կամ միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ՔԱՌԻԱ է: Այս դեպքում, տվյալ գործոններով բնորոշվող գործարար հարաբերության համար Հանձնարարական 10-ով սահմանված հավելյալ միջոցառումները կարող են հանգեցնել ներպետական կամ միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ՔԱՌԻԱ-ի բացահայտմանը, հետևաբար նաև՝ Հանձնարարական 12-ով սահմանված ՀՊՈԻ-ի հավելյալ միջոցառումների կիրառության պահանջին:
30. Ներպետական կամ միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ՔԱՌԻԱ-ների գծով ռիսկահենք մոտեցումը («ողջամիտ միջոցառումներ») ենթադրում է, որ որոշ երկրներում ներպետական կամ միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ՔԱՌԻԱ-ների հետ զգալի կամ բոլոր գործարար հարաբերությունները բնորոշվում են ռիսկի միևնույն բարձր մակարդակով, ինչը հատուկ է օտարերկրյա ՔԱՌԻԱ-ների հետ գործարար հարաբերություններին: Սխալ է այն ենթադրությունը, որ բոլոր ներպետական կամ միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ՔԱՌԻԱ-ներին բնորոշ է միևնույն ռիսկը, և որ ներպետական կամ միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ՔԱՌԻԱ-ներին հատուկ ռիսկը միշտ ցածր է: Ռիսկերի գնահատման դեպքում երկրները պետք է հիմնվեն Հանձնարարական 1-ով սահմանված իրենց պարտականությունների վրա և համապատասխան ուղղություններ հաղորդեն ֆինանսական հաստատություններին և ՆՈՖԳՏՄ-ներին, որոնք իրենց հերթին պետք է իրականացնեն սեփական գնահատումներ:
31. Ներպետական կամ միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ՔԱՌԻԱ-ների հետ գործարար հարաբերությունը կարող է վերածվել բարձր ռիսկի գործարար հարաբերության հետագա փուլերում, անգամ եթե բարձր ռիսկը սկզբնապես առկա չէր: Գործարար հարաբերությանը բնորոշ ռիսկի մակարդակի փոփոխությունների բացահայտման նպատակով ֆինանսական հաստատությունները և ՆՈՖԳՏՄ-ները պետք է իրականացնեն իրենց գործարար հարաբերության՝ Հանձնարարական 10-ով սահմանված մշտական

դիտանցում: Անհրաժեշտ է ձեռնարկել Հանձնարարական 12-ով պահանջվող միջոցառումները, երբ ռիսկի մակարդակը դառնում է բարձր:

Գ. Իրական շահառուների նույնականացում

32. Հանձնարարական 12-ի համաձայն՝ անհրաժեշտ է հաճախորդների շրջանում բացահայտել ՔԱՌԻԱ-ներին: ՔԱՌԻԱ կարող է հանդիսանել ինչպես հաճախորդը, այնպես էլ հաճախորդ հանդիսացող իրավաբանական անձի իրական շահառուն: Հնարավոր է, որ կոռուպցիայում ներգրավված ՔԱՌԻԱ-ները փորձեն շրջանցել ՓԼ/ԱՖ և կոռուպցիայի դեմ պայքարի պատենշները՝ երրորդ անձանց միջոցով (օրինակ՝ միջնորդներ, իրավաբանական անձինք և կազմավորումներ) հաշիվների բացման, գործարար հարաբերությունների հաստատման և գործարքների իրականացման ճանապարհով: Արձանագրվել են դեպքեր, երբ կոռուպցիայում ներգրավված ՔԱՌԻԱ-ները կնքվող գործարքներից սեփական անունը հեռացնելու և ֆինանսական համակարգից աննկատ օգտվելու նպատակով օգտագործել են իրավաբանական անձանց՝ հանդես գալով որպես վերջիններիս իրական շահառուներ: Քիչ չեն դեպքերը, երբ միջնորդները (օրինակ՝ իրավաբաններ, անշարժ գույքի և էսքրոու հաշիվների գործակալներ, լոբբիստներ, բանկային ծառայությունների սպասարկողներ) ՔԱՌԻԱ-ների փոխարեն օգտվում են ֆինանսական համակարգից՝ թաքցնելով այն անձանց անունները, ովքեր տվյալ ակտիվների նկատմամբ իրականացնում են հսկողություն:
33. ՀՊՈԻ-ի իրականացման ժամանակ ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները պարտավոր են նույնականացնել իրական շահառուին և ձեռնարկել ողջամիտ միջոցառումներ՝ Հանձնարարականներ 10-ով¹¹ և 12-ով սահմանված կարգով վերջինիս ինքնությունը պարզելու համար: Ինքնության ամբողջական պարզում մշտապես անհրաժեշտ է այն դեպքում, երբ առկա են օբյեկտիվ հիմքեր առ այն, որ իրական շահառուն ՔԱՌԻԱ է: Լավագույն փորձի կիրառություն կլինի այն, որ իրական շահառուի (կամ այլ ֆիզիկական անձի) անունից հանդես եկող անձից պահանջվեն նման գործողության շարժառիթների բացատրություն: Նշվածը կարող է հանգեցնել իրական շահառուների շրջանում ՔԱՌԻԱ-ի բացահայտմանը:
34. Այն դեպքում, երբ անձը հանդես է գալիս ՔԱՌԻԱ-ի անունից, կամ բացահայտվում է, որ հաճախորդը կամ իրական շահառուն ՔԱՌԻԱ-ի

¹¹ Հանձնարարական 10-ի համաձայն՝ ֆինանսական հաստատությունը պետք է նույնականացնի իրական շահառուին (ֆիզիկական անձին) և պարզի գործարար հարաբերության նպատակն ու նախատեսված բնույթը:

ընտանիքի անդամն է կամ մտերիմը, ապա ՔԱՌԻԱ-ների գծով առկա պահանջները համապատասխանաբար ենթակա են իրականացման:

Կյանքի ապահովագրության շահառուները

35. Ի հավելումն վերոնշյալի, Հանձնարարական 12-ի Բացատրական մեկնաբանության համաձայն, ֆինանսական հաստատությունները պետք է ձեռնարկեն ողջամիտ միջոցառումներ կյանքի ապահովագրության շահառուների և, առկայության դեպքում, վերջիններիս իրական շահառուների շրջանում ՔԱՌԻԱ-ների բացահայտման ուղղությամբ: Նշվածը պետք է իրականացվի ամենաուշը՝ ապահովագրական հատուցման վճարման պահին, իսկ գործընթացը պետք է սահմանված լինի ֆինանսական հաստատության ներքին հսկողության գործընթացներով: Կյանքի ապահովագրության գծով հատուցումների վճարումներ միջնորդող ֆինանսական հաստատությունները պետք է նշված գործարքների գծով իրականացնեն ռիսկահենք դիտանցում՝ վճարումների հասցեատերերի շրջանում ՔԱՌԻԱ-ի բացահայտման նպատակով:

IV. ՀԱՆՁՆԱՐԱՐԱԿԱՆ 12-Ի ԿԻՐԱՌՈՒԹՅԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿԸ

Ա. Առանցքային հանրային գործառույթ

36. *Քաղաքական ազդեցություն ունեցող անձի՝* Տերմինաբանական բառարանում տեղ գտած սահմանումը ներառում է առանցքային հանրային գործառույթի մի քանի օրինակներ, որոնք կարող են վստահված լինել անձին օտարերկրյա կամ տվյալ երկրի կառավարության (օրինակ՝ երկրի կամ կառավարության ղեկավարները, բարձրաստիճան քաղաքական գործիչները, կառավարության, դատական իշխանության կամ բանակի բարձրաստիճան պաշտոնյաները, պետական մասնակցությամբ ընկերությունների ավագ գործադիր ղեկավարները, քաղաքական կուսակցությունների կարևոր պաշտոնատար անձինք) կամ միջազգային կազմակերպությունների կողմից (օրինակ՝ տնօրենները, տնօրենի տեղակալները և խորհրդի անդամները կամ համարժեք գործառույթ իրականացնողները):
37. Միջին կամ կրտսեր դասի պետական պաշտոններ զբաղեցնող անձինք հստակորեն դուրս են *քաղաքական ազդեցություն ունեցող անձի՝* Տերմինաբանական բառարանում տեղ գտած սահմանման շրջանակներից: Այնուամենայնիվ, պետք է գիտակցել, որ միջին կամ կրտսեր պետական պաշտոններ զբաղեցնող անձինք կարող են հանդես գալ ՔԱՌԻԱ-ի անունից՝ դրանով հանդերձ ՓԼ/ԱՖ դեմ պայքարի համակարգը շրջանցելու նպատակով:

Համեմատաբար պակաս առանցքային համարվող հանրային այս գործառույթները կարող են համապատասխանորեն դիտարկվել որպես հաճախորդի ռիսկայնության գործոններ, երբ նշված անձանց կողմից՝ ՔԱՌԻԱ-ների անունից հանդես գալու գործարար հարաբերության շրջանակներում իրականացվում է ռիսկերի ընդհանուր գնահատում Հանձնարարական 10-ով սահմանված կարգով:

38. Թեև Տերմինաբանական բառարանում տեղ գտած սահմանումը ներառում է *առանցքային հանրային գործառույթի* մի շարք օրինակներ, այնուամենայնիվ, ՔԱՌԻԱ-ների գծով սահմանված պահանջների կիրառությանը հանգեցնող՝ հանրային գործառույթի նվազագույն պաշտոնեական մակարդակը հստակորեն սահմանված չէ, իսկ ներկայացված օրինակների ցանկը սպառիչ չէ: Նշվածը բացատրվում է այն հանգամանքով, որ *առանցքային հանրային գործառույթ* հասկացությունը պայմանավորված է տվյալ երկրի կառավարության կազմով (թվաքանակ, բյուջեի մեծություն և այլն), կառավարության կամ միջազգային կազմակերպության կառուցվածքով, առանձին հանրային գործառույթներին վերագրված իրավունքներով և պարտականություններով, ինչպես նաև Հանձնարարական 1-ով սահմանված ռիսկի գնահատման համակարգի բաղադրյալ այլ գործոններով: Օրինակ՝ առանցքային հանրային գործառույթը կարող է լինել պետական, մարզային, շրջանային կամ համայնքային մակարդակում: Հանձնարարական 1-ով սահմանված ռիսկի գնահատման շրջանակներում երկրները կարող են հստակեցնել բարձր ռիսկային համարվող ՔԱՌԻԱ-ների համապատասխան մակարդակներն ու տիպերը:
39. Նախընտելի է, որ երկրներն իրենց ֆինանսական հաստատություններին և ՆՈՖԳՏՄ-ներին պարզաբանեն, թե ինչ է նշանակում *առանցքային հանրային գործառույթ* ինչպես ներպետական, այնպես էլ օտարերկրյա ՔԱՌԻԱ-ների մակարդակով: Այս առումով սկզբնաղբյուր կարող են հանդիսանալ ՖԱԹՖ-ի Հանձնարարականները, որի շրջանակներում իրականացված ռիսկերի գնահատման արդյունքը կարող է հանգեցնել նման պարզաբանման տրամադրմանը: Վերջինիս բացակայության պայմաններում ֆինանսական հաստատությունների ու ՆՈՖԳՏՄ-ների շրջանում կարող են առաջանալ անցանկալի ենթադրություններ ՔԱՌԻԱ-ների ճիշտ կամ սխալ բնորոշման գծով: Նման իրավիճակը վերահսկող մարմինների համար կառաջացնի համապատասխանության դիտանցման առումով որոշակի բարդություններ, ինչպես նաև կհանգեցնի հաշվետու անձանց կողմից ՔԱՌԻԱ-ների բացահայտման անհամապատասխան (կախված կոնկրետ դեպքից)

որոշումների՝ պայմանավորված ավագ ղեկավարության քաղաքական նախընտրություններով կամ գործարար շահերով:

40. Այստեղ հնարավոր են մի քանի տարբերակներ: Որոշ դեպքերում առավել նախընտրելի տարբերակ կլինի ՔԱՌԻԱ համարվելու տեսանկյունից բավարար աստիճանի առանցքային համարվող պետական պաշտոնների նվազագույն ցանկի կազմումը (օրինակ՝ երկրի նախագահ, նախարար, փոխնախարար և այլն) և վերջինիս հրապարակումը (օրինակ՝ ինտերնետում) որպես համապատասխան պարզաբանում: Այլ տարբերակ կարող է լինել հանրային գործիչների ակտիվների վերաբերյալ պարտադիր հրապարակվող ցանկերի կիրառումը: Այս դեպքերում ներպետական և օտարերկրյա ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները հնարավորություն կունենան օգտագործել այդ տեղեկատվությունը: Նշվածը հատկապես կարևորվում է օտարերկրյա ֆինանսական հաստատությունների և ՆՈՖԳՏՄ-ների համար, քանի որ կոռուպցիայում ներգրավված ՔԱՌԻԱ-ները հակված են հանցավոր եկամուտները թաքցնել երկրից դուրս, թեև ֆինանսական հաստատությունների և ՆՈՖԳՏՄ-ների համար լուրջ խնդիր է պարզել հաճախորդի՝ օտար երկրում ՔԱՌԻԱ հանդիսանալու փաստը:
41. Մեկ այլ տարբերակ կարող է լինել բավարար աստիճանի առանցքային համարվող հանրային գործառույթների ընդհանուր նկարագրի կազմումը (օրինակ՝ պետական գնումների վերջնական հաստատում, որոշակի սահմանաչափը գերազանցող պետական ծախսերի իրականացման գծով պատասխանատվություն, պետական օժանդակությունների և շնորհների գծով որոշումների կայացման իրավունքներ): Հարկ է պարզաբանել, որ որևէ ցանկ չի կարող համարվել որպես տեղեկատվության միակ աղբյուր և որևէ կերպ չի կարող փոխարինել ֆինանսական հաստատության կամ ՆՈՖԳՏՄ-ի կողմից հաճախորդի և գործարար հարաբերության ռիսկայնության գնահատումը:
42. Օտարերկրյա ՔԱՌԻԱ-ներին սպասարկող ֆինանսական հաստատությունները կամ ՆՈՖԳՏՄ-ները հնարավոր է չունենան առձեռն տեղեկատվություն ՔԱՌԻԱ-ի ներպետական կարգավիճակի մասին: Այս առումով տվյալներ կարելի է ստանալ ինտերնետից, այլ աղբյուրներից, ինչպես նաև միևնույն ֆինանսական խմբի կազմում մտնող այն ընկերություններից, որոնք գործունեություն են ծավալում տվյալ երկրում:
43. Միջազգային կազմակերպությունները նույնպես կարող են տրամադրել տեղեկատվություն իրենց կառուցվածքի, գործարար բնույթի, ինչպես նաև ավագ ղեկավարությանը վստահվող գործառույթների տիպերի վերաբերյալ, ներառյալ՝

նշված գործառույթների շահագործումը կանխող ինստիտուցիոնալ միջոցառումները, եթե այդպիսիք առկա են:

Բ. ՔԱՌԻԱ կարգավիճակի ժամկետայնությունը

44. Հանձնարարական 12-ը նույնպես ՔԱՌԻԱ-ն սահմանում է որպես անձ, ում վստահվել է (գուցե արդեն անցյալում) առանցքային հանրային գործառույթ: Հանձնարարական 12-ը չի բացառում նաև անժամկետ մոտեցումը (այսինքն՝ «մեկ անգամ ՔԱՌԻԱ համարվողը ընդմիշտ ՔԱՌԻԱ է»): Այն հաճախորդի նկատմամբ մոտեցումը, ում առանցքային հանրային գործառույթ այլևս վստահված չէ, պետք է հիմնված լինի ռիսկի գնահատման, այլ ոչ՝ ժամկետայնության վրա:
45. Ռիսկահեռք մոտեցումը պահանջում է ֆինանսական հաստատությունների և ՆՈՖԳՏՄ-ների կողմից ՔԱՌԻԱ-ի ռիսկայնության գնահատում (անգամ եթե վերջինիս առանցքային հանրային գործառույթ այլևս վստահված չէ) և այդ ռիսկի զսպմանն ուղղված արդյունավետ գործողությունների իրականացում: Ռիսկի հնարավոր գործոններն են.
- Անձի՝ դեռևս ունեցած (ոչ պաշտոնական) ազդեցության մակարդակը, ՔԱՌԻԱ հանդիսանալու ժամանակ անձի զբաղեցրած պաշտոնի աստիճանը, կամ
 - Անձի՝ նախկինում և ներկայում ունեցած գործառույթների միջև որևէ կապի առկայությունը (օրինակ, միեւնույն պաշտոնում տվյալ ՔԱՌԻԱ-ին հաջորդող անձի միջոցով, կամ ՔԱՌԻԱ-ի կողմից ոչ պաշտոնական եղանակով միևնույն բնավազառի խնդիրների հետ շարունակական առնչությամբ):

Գ. Ընտանիքի անդամներ և մտերիմներ

46. Հանձնարարական 12-ը վերաբերում է նաև ՔԱՌԻԱ-ի ընտանիքի անդամներին և մտերիմներին: Հանձնարարականը չի սահմանում *ընտանիքի անդամներ և մտերիմներ* համարվող անձանց շրջանակը, քանի որ վերջինս որոշ իմաստով պայմանավորված է ՔԱՌԻԱ-ի երկրին բնորոշ սոցիալ-տնտեսական և մշակութային գործոններով: Նման անձանց նույնականացումը նույնպես խնդրահարույց է, քանի որ ընտանիքի անդամներ և մտերիմներ համարվող անձանց շրջանակը մշտական չէ և կարող է ժամանակի ընթացքում էականորեն փոխվել:
47. Լավագույն փորձի կիրառություն կլինի այն, որ երկրները ֆինանսական հաստատություններին և ՆՈՖԳՏՄ-ներին տրամադրեն ընտանիքի անդամ և

մտերիմ համարվող անձանց կոնկրետ սահմանումներ և օրինակներ: Նշվածը իրականացնելիս պետք է հաշվի առնել, որպեսզի տրամադրվող սահմանումներն ու օրինակները չմեկնաբանվեն չափից նեղ կամ լայն իմաստով:

48. *Ընտանիքի անդամների* դեպքում դիտարկվող հնարավոր գործոնների շարքին է դասվում ընտանիքի անդամների միջև սովորաբար գոյություն ունեցող ազդեցությունը և ընտանիքի մտերիմ անդամների ու խնամքի տակ անձանց շրջանակը: Մասնավորապես, որոշ մշակույթների դեպքում մտերիմ համարվող կամ ազդեցություն ունեցող ընտանիքի անդամների շրջանակը բավականին նեղ է (օրինակ՝ ծնող, քույր, եղբայր, ամուսին, զուգընկերներ և երեխա): Այլ մշակույթներում տատը և պապը նույնպես կարող են ընդգրկվել, ընդհուպ մինչև զարմիկներ և ամբողջ տոհմը:
49. *Մտերիմների* դեպքում հնարավոր են տարբեր տիպի հարաբերություններ. ընտանեկան միությունից դուրս (անթաքույց և/կամ սեռական) զուգընկերներ (օրինակ՝ ընկեր, ընկերուհի, սիրուհի), ՔԱՌԻԱ-ի հետ միասին միևնույն քաղաքական կուսակցությունում, քաղաքացիական կազմակերպությունում, արհեստակցական կամ գործընկերների միությունում կարևոր դիրք զբաղեցնող անձինք, գործարար ընկերներ, հատկապես նրանք, ովքեր ՔԱՌԻԱ-ի հետ միասին հանդիսանում են իրավաբանական անձի (իրական) շահառու, կամ այլ կերպ կապված անձինք (օրինակ՝ որևէ ընկերության խորհրդում միասին հանդես գալու միջոցով): Անձնական հարաբերությունների դեպքում սոցիալական, տնտեսական և մշակութային գործոնները նույնպես կարող են ազդել հարաբերությունների մտերմության վրա:
50. Ռիսկերի գնահատման առումով ռիսկայնության մակարդակի բնութագրիչ գործոն է հանդիսանում ՔԱՌԻԱ-ի և վերջինիս մտերիմների և/կամ ընտանիքի անդամների միջև հարաբերությունը: Որոշ մշակույթներում տարբեր ազգամշակութային-կրոնական հարաբերությունները (օրինակ՝ տոհմ, ցեղ, կաստա, աղանդ) կարող են որակվել ինչպես մտերիմներ, այնպես էլ՝ ընտանիքի անդամներ:
51. Օտարերկրյա ՔԱՌԻԱ-ներին սպասարկող ֆինանսական հաստատությունները կամ ՆՈՖԳՏՄ-ները հնարավոր է չունենան առձեռն տեղեկատվություն ՔԱՌԻԱ-ի մշակութային առանձնահատկությունների վերաբերյալ: Այս առումով տվյալներ կարելի է ստանալ ինտերնետից, այլ աղբյուրներից, ինչպես նաև միևնույն ֆինանսական խմբի կազմում մտնող այն ընկերություններից, որոնք գործունեություն են ծավալում տվյալ երկրում:

52. ՖԱԹՖ-ի Հանձնարարականները պահանջում են ՔԱՌԻԱ-ի ընտանիքի անդամների և մտերիմների որակում որպես ՔԱՌԻԱ, քանի որ հարաբերության հնարավոր շահագործումը կարող է կատարվել հանցավոր եկատումների տեղափոխմանը, բաշխմանը կամ քողարկմանը նպաստելու, ինչպես նաև ահաբեկչության ֆինանսավորման նպատակով: Վերը նկարագրված ռիսկահենք մոտեցման համաձայն՝ առանցքային հանրային գործառույթներ այլևս չիրականացնող ՔԱՌԻԱ-ի ընտանիքի անդամների և մտերիմների՝ որպես ՔԱՌԻԱ որակելու ժամկետը ուղղակիորեն պայմանավորված է տվյալ ՔԱՌԻԱ-ի ռիսկայնության գնահատմամբ: Մասնավորապես, օտարերկրյա ՔԱՌԻԱ-ի նորածին որդին չպետք է համարվի ՔԱՌԻԱ (եթե իհարկե վերջինս չի զբաղեցնում առանցքային հանրային գործառույթ պաշտոնի ժառանգության ուժով): Թևև նորածին որդին ինքնին ՔԱՌԻԱ համարվել չի կարող, բայց վերջինս պետք է դիտարկվի որպես օտարերկրյա ՔԱՌԻԱ այնքան ժամանակ, մինչդեռ վերջինիս ծնողն է հանդիսանում այդպիսին: Նմանապես, ներպետական ՔԱՌԻԱ-ի մտերիմը պետք է համարվի ներպետական ՔԱՌԻԱ, եթե անգամ տվյալ անձը ինքնին չի հանդիսանում ՔԱՌԻԱ, այնքան ժամանակ, մինչդեռ իրական ՔԱՌԻԱ-ն է հանդիսանում այդպիսին:
53. Այն դեպքում, երբ պարզվում է, որ ՔԱՌԻԱ-ն ունի ընտանիքի անդամներ և մտերիմներ, ֆինանսական հաստատությունը կամ ՆՈՖԳՏՄ-ն պետք է իր տվյալների շտեմարաններում իրականացնի որոնումներ տվյալ անձանց սպասարկման վերաբերյալ հնարավոր տեղեկատվություն պարզելու համար և դրական արդյունքի դեպքում վերջիններիս դիտարկի որպես ՔԱՌԻԱ՝ ձեռնարկելով ՀՊՈԻ-ի հավելյալ միջոցառումներ:

V. ՔԱՌԻԱ-ՆԵՐԻ, ՆՐԱՆՑ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐԻ ԵՎ ՄՏԵՐԻՄՆԵՐԻ ԲԱՑԱՀԱՅՏՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՈՒՂԵՑՈՒՅՑ

54. Հաճախորդների շրջանում ՔԱՌԻԱ-ների և նրանց ընտանիքի անդամների և/կամ մտերիմների բացահայտումը կարող է խնդրահարույց լինել, մասնավորապես օտարերկրյա ՔԱՌԻԱ-ների դեպքում, որոնց վերաբերյալ համապատասխան տվյալներ անմիջապես հասանելի չեն: Պահանջների իրականացման մեկ այլ դժվարություն կապված է ֆինանսական հաստատությունների և ՆՈՖԳՏՄ-ների կողմից արդեն իսկ սպասարկվող այն հաճախորդների բացահայտման հետ, որոնք դարձել են ՔԱՌԻԱ գործարար հարաբերության հաստատումից հետո: ՔԱՌԻԱ-ներին առնչվող կոռուպցիայի

դեպքերով տիպաբանությունների և վերահսկողական հաշվետվությունների (տես Հավելված 2) ուսումնասիրությունը վկայում է, որ շատ դեպքերում ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները գործարար հարաբերության հաստատմանը հաջորդող մեկ տարվա ընթացքում արդեն իսկ տեղեկանում են իրենց կողմից ՔԱՌԻԱ-ի սպասարկման փաստի վերաբերյալ, սակայն համապատասխանաբար չեն վերանայում հաճախորդի ռիսկը՝ չկիրառելով ռիսկի զսպման անհրաժեշտ գործընթացները: Կարևոր է, որպեսզի ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները ՔԱՌԻԱ-ների բացահայտման նպատակով որոշակի հաճախականությամբ դիտանցեն իրենց հաճախորդների շտեմարանը, այլ ոչ թե կատարեն դա միայն հաճախորդների ընդունման պահին:

55. Հարկ է ևս մեկ անգամ նշել, որ Հանձնարարականներ 10-ի և 12-ի համաձայն՝ հաճախորդների շրջանում ՔԱՌԻԱ-ի բացահայտմանը անհրաժեշտ տեղեկատվության կարևորագույն աղբյուրը ՀՊՈԽ-ն է: Մասնավորապես՝ մշտական այս գործընթացում կարևոր գործոն է հաճախորդի հիմնական զբաղվածության տեսակը կամ աշխատանքը: Այնուամենայնիվ, առկա են տեղեկատվության այլ աղբյուրներ, որոնք կարող են օգտագործվել ֆինանսական հաստատությունների և ՆՈՖԳՏՄ-ների կողմից հաճախորդների շրջանում ՔԱՌԻԱ-ի բացահայտման նպատակով:
56. Ի տարբերություն վերահսկողական և իրավապահ մարմինների՝ ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները արժեքավոր տեղեկատվության աղբյուր ունեն, որն է ինքը՝ հաճախորդը: Ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները պետք է օգտվեն հենց այդ հնարավորությունից՝ երրորդ անձանց կողմից տրամադրվող տեղեկատվության վրա հիմնվելու փոխարեն: Այնուամենայնիվ, ՀՊՈԽ-ի հիմնավորման և Հանձնարարական 12-ով պահանջվող այլ տեղեկատվության (մասնավորապես՝ հարստության և միջոցների ծագման աղբյուրների վերաբերյալ) հավաքագրման նպատակով՝ ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները հաճախ պետք է օգտվեն տեղեկատվական մի քանի աղբյուրներից: Ինչպես նշվել է, հաճախորդների շրջանում ՔԱՌԻԱ-ի բացահայտման նպատակով որոշ տեղեկատվական աղբյուրներից օգտվելու թերությունները կարող են գերազանցել հնարավոր առավելությունները:
57. Ընդհանուր առմամբ, որպես կոնկրետ հաճախորդի գծով ռիսկերի գնահատման սկզբնակետ, ռիսկերի կառավարման համակարգերը կամ ներքին հսկողության այլ մեխանիզմները պետք է հիմնվեն մի շարք աղբյուրներով ռիսկի մակարդակի

որոշման վրա և արդյունավետորեն հաշվի առնեն բացահայտած տեղեկատվությունը: Նշված աղբյուրները չպետք է սահմանափակվեն միջազգային իրավական գործիքներով, ՖԱԹՖ-ի հանձնարարականներով և ուղեցույցներով, այլ պետք է ներառեն նաև ՖԱԹՖ-ի, ՖԱԹՖ-ի տիպի տարածաշրջանային մարմինների, Արժույթի միջազգային հիմնադրամի, Համաշխարհային բանկի և հասարակական կազմակերպությունների հաշվետվություններն ու գնահատումները, ներառյալ՝ փոխադարձ գնահատումները, ՓԼ/ԱՖ դեմ պայքարի պահանջների համապատասխանության գնահատումներն ու վերլուծությունները, հսկողության, կոռուպցիայի, եկամուտների կառավարման և թափանցիկությանը (այդ թվում՝ բնական պաշարներից ստացվող եկամուտների կառավարում և թափանցիկություն) առնչվող փաստաթղթերը:

Ա. Հաճախորդի ՀՊՈՒ տեղեկատվության թարմացում

58. Գործող հաճախորդները որոշ դեպքերում ձեռք են բերում ՔԱՌԻԱ-ի կարգավիճակ գործարար հարաբերության հաստատումից հետո, ուստի շատ կարևոր է ֆինանսական հաստատությունների և ՆՈՖԳՏՄ-ների կողմից ՔԱՌԻԱ չհանդիսացող անձանց հաշիվների դիտանցումը հաճախորդի բնույթի, հաշվի շարժի և ՔԱՌԻԱ կարգավիճակի հնարավոր փոփոխության բացահայտման նպատակով: Մշտական դիտանցում իրականացնելը պետք է պայմանավորված լինի ռիսկի մակարդակով՝ Հանձնարարական 10-ով սահմանված կարգով:

Բ Աշխատակիցները

59. Հանձնարարական 18-ի Բացատրական մեկնաբանության համաձայն՝ ներքին հսկողության կանոնները պետք է ներառեն աշխատակիցների մշտական վերապատրաստման ծրագրեր, որոնք պետք է ուղղված լինեն հաճախորդների շրջանում ՔԱՌԻԱ-ի բացահայտման արդյունավետ եղանակներին և ՔԱՌԻԱ-ին բնորոշ հնարավոր ռիսկերի հասկանալուն, գնահատմանը և կառավարմանը: Վերապատրաստումները պետք է լինեն ժամանակի պահանջներին համահունչ և ներառեն իրական կյանքից վերցված օրինակներ և ուսուցողական դեպքեր: ՔԱՌԻԱ-ի բացահայտման և բնորոշ ռիսկերի կառավարման հարցում փորձառու և վերապատրաստված աշխատակիցների միջամտությունն ու վերլուծությունը կարող է առավել արդյունավետ լինել, քան ավտոմատացված ծրագրային ապահովման կիրառությունը: Նշվածը առավել կարևորվում է ՔԱՌԻԱ հանդիսացող և զգալի հարստության տիրապետող հաճախորդների դեպքում, ովքեր ամենաշատն են հակված կոռուպցիայի և ՓԼ հնարավոր ռիսկերին:

Գ. Որոնումներ ինտերնետում և լրատվական աղբյուրներում

60. ՔԱՌԻԱ-ի բացահայտման, դիտանցման և տեղեկատվության ստուգման նպատակով ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները հաճախ են օգտվում ինտերնետից և լրատվական աղբյուրներից, թեև պետք է նշել, որ այս եղանակով ձեռք բերվող տեղեկատվությունը ոչ բոլոր դեպքերում է վստահելի ու լիարժեք: Խոշորագույն որոնման համակարգերով ընդհանուր բնույթի տեղեկատվության որոնման հետևանքով սովորաբար առաջանում է հայտնաբերված մեծաքանակ հղումների դիտանցման դժվարություն. միևնույն ժամանակ, ՓԼ/ԱՖ դեմ պայքարի գծով մասնագիտացված հատուկ կայքերում առաջարկվող անվճար որոնման համակարգերը հաճախ ավելի նպատակային են: Ավելին, հաճախորդի հետ հնարավոր առնչություն ունեցող աղբյուրներում (օրինակ՝ հաճախորդի երկրում առաջարկվող սոցիալական ցանցերը կամ լրատվական կայքերը) նպատակային որոնումները կարող են նպաստել արժեքավոր տեղեկատվության բացահայտմանը: Ինտերնետ որոնումների միջոցով կարելի է ձեռք բերել նաև այլ (տվյալ երկրին առնչվող) արժեքավոր տեղեկատվություն: Մասնավորապես՝ ֆինանսական հաստատությունների և ՆՈՖԳՏՄ-ների տեսանկյունից կարևոր է իմանալ այն երկրների ցանկը, որոնք արգելում են ներպետական որոշ ՔԱՌԻԱ-ներին (օրինակ՝ ընտրվող պաշտոնյաներին) արտասահմանյան բանկերում հաշիվներ ունենալը:

Դ. Վճարովի տեղեկատվական շտեմարաններ

61. Կան բազմաթիվ վճարովի տեղեկատվական շտեմարաններ, որոնք կարող են նպաստել ՔԱՌԻԱ-ի բացահայտմանը: Վճարովի տեղեկատվական շտեմարաններից օգտվելը պարտադիր չէ ըստ ՖԱԹՖ-ի Հանձնարարականների, բայց միևնույն ժամանակ՝ բավարար չէ Հանձնարարական 12-ի գծով համապատասխանության տեսանկյունից: Ֆինանսական հաստատությունները, ՆՈՖԳՏՄ-ները և իրավասու մարմինները կարող են գնել վճարովի այս շտեմարաններից օգտվելու թույլտվություն, սակայն հայտնի է, որ թույլտվության գինը կարող է (շատ) բարձր լինել շատերի համար: Ավելին, նման շտեմարաններից օգտվելու գինը ի վերջո անպայմանորեն փոխանցվում է հաճախորդներին՝ ֆինանսական ծառայություններից օգտվելու գնի բարձրացման միջոցով: ՔԱՌԻԱ-ների գծով համապատասխանության ստուգման ժամանակ պետք է հաշվի առնել այն հանգամանքը, որ որոշ ֆինանսական հաստատությունների և ՆՈՖԳՏՄ-ների համար վճարող տեղեկատվական շտեմարաններից օգտվելու գինը զգալիորեն բարձր է:

62. Նման վճարովի շտեմարաններից օգտվելը երբևէ չպետք է փոխարինի ՀՊՈՒ-ի ավանդական միջոցառումները: Հաճախորդների շրջանում ՔԱՌԻԱ-ի բացահայտման նպատակով որևէ ցանկից կամ ծրագրային ապահովման համակարգից օգտվելը կարող է հանգեցնել ֆինանսական հաստատությունների և ՆՈՖԳՏՄ-ների կողմից սխալ ենթադրությանը, որ նման շտեմարաններում տվյալ հաճախորդի անվան ներկայությունը կամ բացակայությունը անպայմանորեն վկայում է վերջինիս՝ ՔԱՌԻԱ կարգավիճակ ունենալու կամ չունենալու մասին: Նման շտեմարանները պետք է պարզապես դիտարկել որպես բարձր ռիսկային հաճախորդների վերաբերյալ լրացուցիչ տեղեկատվական աղբյուր, որը կարելի է օգտագործել հնարավոր ՔԱՌԻԱ-ի, վերջինիս ընտանիքի անդամների կամ մտերիմների բացահայտման նպատակով: Վճարովի տեղեկատվական շտեմարաններն ունեն որոշակի սահմանափակումներ, որոնց մասին ֆինանսական հաստատությունները, ՆՈՖԳՏՄ-ները և իրավասու մարմինները պետք է տեղյակ լինեն:
- Վճարովի շտեմարանները ոչ միշտ են ներառում վստահելի և ամբողջական տեղեկատվություն, քանի որ շատ հաճախ նման շտեմարանները կառուցվում են հրապարակայնորեն մատչելի տեղեկատվության հիման վրա, ուստի դրանցից օգտվող ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները որևէ կերպ չեն կարող վստահանալ դրանցում ներառված տեղեկատվության իսկության, ամբողջականության և/կամ որակի մեջ: Ավելին, նման շտեմարաններում ներառված տեղեկատվությունը չի կարող պահի դրությամբ համապատասխանել իրականությանը, քանի որ ամբողջ աշխարհում գրեթե յուրաքանչյուր օր տեղի են ունենում պաշտոնյաների ընտրություններ, աշխատակազմի փոփոխություններ և տեղաշարժեր:
 - Վճարովի շտեմարաններում ներառվող ՔԱՌԻԱ-ի սահմանումը կարող է չհամապատասխանել տվյալ երկրում ընդունված ՔԱՌԻԱ-ի սահմանմանը կամ միջազգային կազմակերպությունների կողմից վստահվող հանրային գործառույթների բնույթին:
 - Վճարովի շտեմարաններից օգտվող ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները կարող են լիովեն չհասկանալ նման շտեմարանների կառուցման պարամետրերը և տեխնիկական կարողությունները: Մասնավորապես՝ շտեմարանները կարող են չհայտնաբերել որոշ անուններ կամ կարող են ընդհանրապես չներառել որոշ տիպի ՔԱՌԻԱ-ների վերաբերյալ որևէ տեղեկատվություն:

- Անունների սխալ գրադարձությունն ու ուղղագրությունն ընդհանուր առմամբ կարող են բացասաբար անդրադառնալ ֆինանսական հաստատությունների և ՆՈՖԳՏՄ-ների կողմից անունների համընկնումներ բացահայտելու կարողության վրա: Հաճախորդների ընդհանուր շտեմարանը վճարովի շտեմարանների հետ համադրության արդյունքում կարող են բացահայտվել բազմաթիվ սխալ համընկնումներ, որոնք արդյունք են նման շտեմարաններում անբավարար և անհամապատասխան նույնականացման տվյալների առկայության: Արդյունքում, ճիշտ համընկնման բացահայտման գործում վրիպելն առավել հավանական է դառնում, և պահանջվում են լրացուցիչ ռեսուրսներ ճիշտ ու սխալ համընկնումները միմյանցից զատելու համար:

63. Նման շտեմարանները որպես լրացուցիչ գործիք օգտագործող ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները պետք է ապահովեն դրանց՝ ըստ նպատակի կիրառությունը և չդիտարկեն դրանք որպես ռիսկերի գնահատմանը փոխարինող գործառնություն:

Ե. Երկրների կողմից հրապարակված ՔԱՌԻԱ ցանկեր

64. Որոշ դեպքերում երկրները հրապարակում են ներպետական ՔԱՌԻԱ-ների և առանցքային հանրային գործառույթների ցանկեր, թեև նշվածը չի հանդիսանում ՖԱԹՖ-ի պահանջ և նման ցանկերը սովորաբար ունեն հնարավոր թերություններ, որոնք կարող են խաթարել համապատասխան պահանջների արդյունավետ իրականացումը: Երկրները սովորաբար կարող են հրապարակել երկու տիպի ցանկեր. ՔԱՌԻԱ-ի կողմից սովորաբար զբաղեցվող պաշտոնների կամ գործառնությունների ցանկեր և իրական ՔԱՌԻԱ-ների անվանացանկ: Թեև նշված ցանկերում անձի ներառումը վկայում է վերջինիս ՔԱՌԻԱ կարգավիճակի մասին, այնուամենայնիվ՝ ցանկերում ներառված չլինելը չի բացառում անձի ՔԱՌԻԱ կարգավիճակ ունենալու հնարավորությունը:

65. Ներպետական ՔԱՌԻԱ-ների *անվանացանկերը* կարող են խնդրահարույց լինել, քանի որ դրանք կարճ ժամանակ հետո թարմացման կարիք ունեն, դրանց կառավարումը դյուրին չէ, պահպանման ծախսերը բարձր են, չեն ընդգրկում ՔԱՌԻԱ-ի ընտանիքի անդամներին ու մտերիմներին, և հետևաբար՝ նման մոտեցումը ՖԱԹՖ-ի կողմից չի խրախուսվում: Ավելին, նման անվանացանկերը լիովեն կախված են տվյալ երկրի՝ «առանցքային հանրային գործառույթ» հասկացության մեկնաբանությունից, իսկ տվյալ երկրում անձին ՔԱՌԻԱ կարգավիճակ տալու չափանիշները կարող են տարբերվել նույն նպատակով կիրառվող ներպետական մեկնաբանությունից և չափանիշներից: Վերջապես,

Ֆինանսական հաստատությունների և ՆՈՖԳՏՄ-ների մոտ կարող է առաջանալ բացառապես նման անվանացանկերից օգտվելու հակվածություն, ինչը կհանգեցնի այլ հաճախորդների շրջանում ՔԱՌԻԱ-ի չբացահայտմանը և գործարար հարաբերությանը բնորոշ ռիսկի ոչ ամբողջական գնահատմանը՝ դրանով հանդերձ խաթարելով համապատասխան միջոցառումների կիրառության արդյունավետությունը:

66. Մյուս կողմից, *առանցքային հանրային գործառույթ* (այսինքն՝ ՔԱՌԻԱ-ին վստահված պաշտոն) համարվող ներպետական *պաշտոնների և գործառույթների* ցանկի հրապարակումը կարող է ՔԱՌԻԱ-ների բացահայտման տեսանկյունից Ֆինանսական հաստատությունների և ՆՈՖԳՏՄ-ների համար հանդիսանալ տեղեկատվության կարևոր աղբյուր: *Առանցքային հանրային գործառույթը* կախված է տվյալ երկրի կառավարման համակարգի տիպից և կարող է տարբերվել երկրից-երկիր, ուստի գործառույթների ցանկի հրապարակումը կարող է օժանդակել Ֆինանսական հաստատությունների և ՆՈՖԳՏՄ-ների՝ օտարերկրյա ՔԱՌԻԱ համարվող հանրային գործառույթների տիպերի մեկնաբանության դժվարին աշխատանքներին:
67. Առանձին երկրների համար իրենց տարածքում հանրային պաշտոնների և գործառույթների ցանկի պատրաստումն ու կառավարումը առանձնապես խնդրահարույց լինել չի կարող: Իրականում, շատ երկրներ արդեն իսկ ունեն (կամ հանձնառել են պատրաստել) հանրային գործառույթների ցանկեր, որտեղ ներառված անձինք պետք է հրապարակեն սեփականության վերաբերյալ տվյալներ: Նման ցանկերում ներառված պաշտոնների ու գործառույթների փոփոխությունները որոշակի ժամանակային հորիզոնում քիչ հավանական են (ի տարբերություն անվանացանկերի, որտեղ ներառված անձինք կարող են փոխվել օրական կտրվածքով), ուստի նման ցանկերը մշտական թարմացման կարիք չունեն: Այս ցանկերը կարող են թարմացվել միևնույն գործընթացով, որը կիրառվում է հրապարակման ենթակա սեփականության ցանկերի դեպքում:
68. Հնարավոր է, որ ՔԱՌԻԱ-ների ընտանիքի անդամներն ու մտերիմները երբևէ չհրապարակվեն նման ցանկերում, ինչը չի նշանակում, որ վերջիններս Հանձնարարական 12-ի համաձայն չպետք է դիտարկվեն որպես ՔԱՌԻԱ: Ընտանիքի անդամների կամ մտերիմների գծով ՀՊՈԻ իրականացնելու արդյունքում բացահայտված տեղեկատվությունը կարող է հետագայում օգտագործվել ՔԱՌԻԱ-ի գծով այլ աղբյուրներից պարզված տեղեկատվության հետ համադրելու և դրանում վստահանալու նպատակով:

2. Սեփական շտեմարաններ և տեղեկատվության փոխանակում ֆինանսական խմբերի և երկրների միջև

69. Որոշ ֆինանսական հաստատություններ և ՆՈՖԳՏՄ-ներ նախընտրում են մշակել սեփական տեղեկատվական շտեմարաններ, որոնք կծառայեն որպես ՔԱՈՒԱ-ների բացահայտմանը նպաստող գործիքներ: Ինչպես վճարովի, այնպես էլ սեփական շտեմարաններ ունենալն ու դրանց մշտական թարմացումը ֆինանսական հաստատություններից և ՆՈՖԳՏՄ-ներից կարող են պահանջել ահռելի ծախսեր և ռեսուրսներ: Համաձայն Հանձնարարական 18-ի (ներքին հսկողություն, օտարերկրյա մասնաճյուղեր և դուստր ընկերություններ)՝ ֆինանսական խմբերը պարտավոր են իրականացնել գործընթացներ խմբի մակարդակով ՓԼ/ԱՖ դեմ պայքարի վերաբերյալ տեղեկատվության փոխանակման ուղղությամբ: Օտարերկրյա ՔԱՈՒԱ-ների առումով՝ լավագույն փորձի կիրառություն կլինի այն, որ ֆինանսական խմբերի կազմում ընդգրկված ընկերությունները ՔԱՈՒԱ-ների վերաբերյալ տեղեկատվությունը փոխանակեն ՓԼ դեմ պայքարի համատեքստում: Ավելին, տվյալ երկրում գործող ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները կարող են տիրապետել և տրամադրել ընդհանուր բնույթի այնպիսի տեղեկատվություն, որը կօգնի բացահայտել, թե արդյոք տվյալ ՔԱՈՒԱ-ն փորձում է իր նպատակներով շահագործել ֆինանսական համակարգը (օրինակ՝ երկրում կոռուպցիայի մակարդակը, որոշ պաշտոններից բխող եկամտի մակարդակը, և այլն):
70. Այնուամենայնիվ, տեղեկատվության պաշտպանվածությունը և/կամ սեփականության անձեռնամխելիությունը ապահովող օրենսդրությունը կարող է սահմանափակել ֆինանսական հաստատությունների և ՆՈՖԳՏՄ-ների կողմից՝ միևնույն ֆինանսական խմբի կազմում ընդգրկված, սակայն մեկ այլ երկրի տարածքում գործող ֆինանսական հաստատություններից ու ՆՈՖԳՏՄ-ներից տեղեկատվության ստացումը, որն այլ հավասար պայմաններում կարող էր օգտագործվել հաճախորդի վերաբերյալ առկա տեղեկատվության ստուգման նպատակով, ներառյալ՝ հաճախորդի կողմից այլ երկրի տարածքում հաշվի բացման պատճառները և այլն: Լավագույն փորձի կիրառություն կլինի այն, որ ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները մերժեն հաշվի բացումը, գործարար հարաբերության հաստատումը, գործարքի իրականացումը կամ դադարեցնեն գործարար հարաբերությունը բոլոր այն դեպքերում, երբ վերոնշյալի պատճառով ֆինանսական հաստատությունը կամ ՆՈՖԳՏՄ-ն չեն կարողանում իրականացնել Հանձնարարական 10-ով սահմանված ՀՊՈՒ-ի բոլոր պահանջները:

71. Այն դեպքերում, երբ հաճախորդի վերաբերյալ առկա տեղեկատվության ստուգման նպատակով ֆինանսական հաստատությունը կամ ՆՈՖԳՏՄ-ն հաճախ է դիմում այլ երկրի տարածքում գործող ֆինանսական հաստատությանը կամ ՆՈՖԳՏՄ-ին անհրաժեշտ տեղեկատվության ստացման նպատակով և հաճախ մերժվում է տեղեկատվության պաշտպանվածությունը և/կամ սեփականության անձեռնամխելիությունը ապահովող օրենսդրության հիմքերով, ապա տվյալ հաստատությունը պետք է դիտարկի տվյալ խնդրի վերաբերյալ իր վերահսկող մարմինն կամ ՖՀՄ-ին տեղեկացնելու հնարավորությունը: Նշվածը հնարավորություն կտա տվյալ վերահսկող մարմին կամ ՖՀՄ-ին առկա խնդիրը քննարկել օտարերկրյա գործընկերոջ հետ՝ փորձելով գտնել ՓԼ/ԱՖ դեմ պայքարին և տեղեկատվության կամ սեփականության պաշտպանվածությանը բավարարող համատեղ լուծումներ:
72. Որոշ երկրներ թույլատրում են ֆինանսական հաստատություններին և ՆՈՖԳՏՄ-ներին փոխանակել հաճախորդի նկատմամբ ձեռնարկված որոշ միջոցառումների (օրինակ՝ գործարար հարաբերության խզում) վերաբերյալ համապատասխան տեղեկատվություն: Տվյալ գործընթացը ապահովող իրավական հիմքերի առկայության դեպքում ֆինանսական հաստատությունների և ՆՈՖԳՏՄ-ների միջև նշված տեղեկատվության փոխանակումը կարող է գործարար հարաբերության մեջ մերժված կամ դադարեցված ՔԱՌԻԱ-ներին հետ պահել այլ հաստատություններ դիմելու հեռանկարից:

Է. Սեփականության հրապարակման համակարգեր

73. Որոշ երկրներում առանցքային հանրային գործառույթներ իրականացնող անձանց նկատմամբ ներդրված են սեփականության հրապարակման պահանջներ: Նման պահանջների ներդրման և դրանց գծով համապատասխանության դիտանցման նպատակով իրավասու մարմիններին հաճախ անհրաժեշտ է լինում կազմել օրենքով սահմանված բացահայտման պահանջներին ենթակա պաշտոնյաների ցանկեր: Ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները կարող են տեղեկանալ, թե որ երկրներն են ՔԱՌԻԱ-ներից պահանջում սեփականության վերաբերյալ հայտարարագրեր և հաճախորդ դառնալու դեպքում՝ այդ անձանցից պահանջել հայտարարագրերի օրինակները: Նման տեղեկատվությունը կարող է նպաստել ՔԱՌԻԱ հանդիսացող հաճախորդների ռիսկայնության մակարդակի որոշմանը, քանի որ մշտական դիտանցման շրջանակներում հնարավոր կլինի համադրել հաճախորդի հաշվի շարժը վերջինիս կողմից բացահայտված ակտիների ծավալի և արժեքի հետ: Հարկ է նշել, որ որոշ երկրներում հայտարարագրերի

արժանահավատությունը կարելի է ստուգել ինչպես սովորական գործունեության արդյունքում՝ բողոքների ստացման հիմքով, այնպես էլ կոռուպցիայի հիմքով իրականացվող քննության շրջանակներում կամ այլ հիմքերով: Թեև հայտարարագրման գործընթացները կառավարող մի շարք իրավասու մարմիններ իրականացնում են նաև դրանց արժանահավատության ստուգումներ, այնուամենայնիվ՝ նման գործընթացների արդյունավետությունը խիստ տարբերվում է՝ պայմանավորված իրավասու մարմինների կարողություններով, առկա ռեսուրսներով, հայտարարագրերում ներառված տեղեկատվությունը այլ աղբյուրների հետ համադրելու հնարավորություններով և այլն:

74. Հրապարակայնորեն մատչելի լինելու դեպքում՝ հայտարարագրման ենթակա պաշտոնների կամ պաշտոնյաների ցանկերը կարող են նպաստել ֆինանսական հաստատությունների և ՆՈՖԳՏՄ-ների կողմից հաճախորդների շրջանում ՔԱՌԻԱ-ների բացահայտման կարողություններին: Հայտարարագրման համակարգերը կարող են մոտարկել այն պաշտոնները, որոնք տվյալ երկրում համարվում են առանցքային հանրային գործառույթ: Որոշ հայտարարագրման համակարգերից կարելի է վերհանել պաշտոնյաների, նրանց ընտանիքի անդամների կամ մտերիմների ցանկեր (երբ ընտանիքի անդամների ու մտերիմների սեփականությունը ևս ենթակա է հայտարարագրման): Ավելին, հայտարարագրման համակարգերը կարող են տրամադրել հավելյալ տեղեկատվություն (օրինակ՝ ծննդյան ամսաթվեր, նույնականացման տվյալներ և այլն), ինչը նույնպես կնպաստի ֆինանսական հաստատությունների և ՆՈՖԳՏՄ-ների կողմից՝ իրենց հաճախորդների շրջանում ՔԱՌԻԱ-ների բացահայտման կարողություններին:

75. Ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-երը չպետք է անտեսեն այն փաստը, որ այլ երկրում հայտարարագրման ենթակա պաշտոնների որոշման չափանիշները կարող են չհամապատասխանել ՔԱՌԻԱ-ի ներպետական սահմանման չափանիշներին: Մեկ այլ սահմանափակող հանգամանք է այն, որ հայտարարագիրը բնույթով ինքնաբացահայտում է, որը կարող է ներառել չստուգված կամ (կանխամտածված) սխալ տեղեկատվություն: Տեղեկատվության ստուգման նպատակով ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները պետք է ներդնեն ողջամիտ ջանքեր, անկախ այն հանգամանքից, որ որոշ երկրներ կարող են նախատեսել պատժամիջոցներ ոչ ճշգրիտ կամ սխալ տեղեկատվության հատարարագրման դեպքերում:

Ը. Հաճախորդների ինքնահայտարարագրեր

76. ՔԱՌԻԱ կարգավիճակի վերաբերյալ հաճախորդից ինքնահայտարարագիր վերցնելը (երբ հաճախորդը բացահայտում է իր՝ հստակորեն ՔԱՌԻԱ համարվող նախկին կամ ներկա գործունեությունը կամ զբաղվածությունը) ընդունվում է որպես հաճախորդների շրջանում ՔԱՌԻԱ-ների բացահայտմանը օժանդակող գործիք: Որոշ ֆինանսական հաստատություններ և ՆՈՖԳՏՄ-ներ կարող են հաճախորդներից վերցնել բանավոր կամ գրավոր ինքնահայտարարագրեր, որպեսզի վերջիններիս կողմից ՔԱՌԻԱ կարգավիճակը թաքցնելու դեպքում հնարավոր լինի դիմել քաղաքացիական, վարչական կամ քրեական պատասխանատվության միջոցների:
77. Այնուամենայնիվ, այն ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները, որոնք հաճախորդներին տրամադրում են ՔԱՌԻԱ-ի սահմանումն ու պահանջում համապատասխանության փաստի վերաբերյալ հաստատում, չպետք է ամբողջովին հիմնվեն նման ինքնահայտարարագրերի վրա (դրանք կարող են պարունակեն սխալ տեղեկատվություն): Նման մոտեցման հետևանքով ՔԱՌԻԱ-ի բացահայտման պարտականությունը ֆինանսական հաստատություններից ու ՆՈՖԳՏՄ-ներից փոխանցվում է հաճախորդին, ինչը անթույլատրելի է: Ավելին, որոշ հաճախորդներ ի վիճակի չեն լինի հստակորեն գնահատել իրենց ՔԱՌԻԱ կարգավիճակը, օրինակ՝ ՔԱՌԻԱ սահմանմանը ծանոթ չլինելու պարզ պատճառով: Ուստի, անհրաժեշտ է, որ ֆինանսական հաստատությունը կամ ՆՈՖԳՏՄ-ն ինքը ակտիվորեն աշխատի հաճախորդի հետ՝ ձգտելով ՔԱՌԻԱ սահմանման բաղադրիչ տարրերի գծով տեղեկատվության վերհանմանը: Նշվածն արդյունավետորեն իրականացնելու նպատակով անհրաժեշտ է լավ վերապատրաստված անձնակազմ և տեղեկատվության հավաքագրման գործուն մեխանիզմներ:

Թ. Իրավասու մարմինների կողմից տեղեկատվության տրամադրում

78. Իրավասու մարմինները նույնպես կարող են տիրապետել ինչպես ընդհանրական տեղեկատվության (օրինակ՝ երկրում կոռուպցիայի մակարդակը, որոշ պաշտոններից բխող եկամտի մակարդակը և այլն), որը կարող է նպաստել ֆինանսական համակարգը չարաշահելուն հակված ՔԱՌԻԱ-ների բացահայտմանը, այնպես էլ առանձին անձանց գծով մասնավոր տեղեկատվության ստացմանը՝ նպաստելով օտարերկրյա ՔԱՌԻԱ-ների բացահայտմանը: Լավագույն փորձի կիրառություն կլինի այն, որ նման տեղեկատվությունը հնարավորության դեպքում լինի հրապարակայնորեն

մատչելի (օրինակ՝ ինտերնետում): Այլապես, կարող է առաջանալ պաշտոնական և ոչ պաշտոնական կապերի կամ փոխըմբռնման համաձայնագրերի անհրաժեշտություն՝ ապահովելու համար տվյալ տեղեկատվության փոխանակումը ներպետական և օտարերկրյա գործընկերների շրջանում, ներառյալ՝ ֆինանսական հաստատություններին և ՆՈՖԳՏՄ-ներին տեղեկատվության բացահայտման նպատակով (այն դեպքում, երբ առկա են նշվածը իրականացնելու համար անհրաժեշտ իրավական հիմքեր և փոխըմբռնման համաձայնագրեր, որոնք, առկայության դեպքում, նախատեսում են նման տեղեկատվության փոխանակումը): Օտերերկրյա ՔԱՌԻԱ-ի ծագման երկրի վերաբերյալ ընդհանրական և (օրինակ՝ առանձին անձանց վերաբերյալ) մասնավոր տեղեկատվությունը հանդիսանում են ՀՊՈԻ տեղեկատվության ստուգման արժեքավոր գործիքներ:

VI. ՏԱՐԲԵՐ ՏԻՊԻ ՔԱՌԻԱ-ՆԵՐԻ ԳԾՈՎ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ

Ա. Օտարերկրյա ՔԱՌԻԱ-ներ և ներպետական ու միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ՔԱՌԻԱ-ների հետ բարձր ռիսկային գործարար հարաբերություններ

79. Օտարերկրյա ՔԱՌԻԱ-ները մշտապես համարվում են բարձր ռիսկային՝ պահանջելով ՀՊՈԻ-ի հավելյալ միջոցառումներ: Ավելին, նման հավելյալ միջոցառումներ պետք է իրականացվեն նաև բարձր ռիսկային համարվող ներպետական և միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ՔԱՌԻԱ-ների գծով: Երկու դեպքերում էլ պետք է իրականացվել ՀՊՈԻ հետևյալ հավելյալ միջոցառումները՝ ավագ ղեկավարության համաձայնության ստացում, հարստության և միջոցների ծագման աղբյուրները պարզելուն ուղղված ողջամիտ քայլերի իրականացում, գործարար հարաբերության խորացված մշտական դիտանցում:
80. Բարձր ռիսկային ՔԱՌԻԱ-ների հետ գործարար հարաբերությունների դեպքում ճիշտ չէ այն ընկալումը, որ ՔԱՌԻԱ-ի վերաբերյալ մանրամասն տեղեկատվության առկայության պայմաններում գործարար հարաբերությունը այլևս կարելի է համարել ոչ բարձր ռիսկային: Օրինակ՝ օտարերկրյա պետության ղեկավարը չի դադարում հանդիսանալ բարձր ռիսկայնությամբ բնութագրվող ՔԱՌԻԱ՝ անկախ ֆինանսական հաստատության հանգամանքից կամ ՆՈՖԳՏՄ-ի (օրինակ՝ հաշիվների կամ հաճախորդների սպասարկման անձնակազմի աշխատակիցներ, ավագ ղեկավարություն և այլն) մոտ տվյալ անձի վերաբերյալ առկա տեղեկատվության մակարդակից կամ տրամադրված

ֆինանսական ծառայության տեսակից: Բարձր ռիսկային ՔԱՌԻԱ-ներից բխող ռիսկի պատշաճ կառավարման նպատակով ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները կարող են առավել մեծ կշիռ կամ ուշադրություն հատկացնել ՀՊՈԽ-ի հավելյալ միջոցառումներին գործարար հարաբերության առանձին դրվագներում:

Ավագ ղեկավարության համաձայնության ստացում

81. Հանձնարարական 12-ի համաձայն՝ ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները պետք է պարտավոր լինեն ստանալ ավագ ղեկավարության համաձայնությունը օտարերկրյա ՔԱՌԻԱ-ների հետ գործարար հարաբերություն հաստատելու (կամ առկա հաճախորդների հետ շարունակելու) հարցում: Հանձնարարական 12-ը չի սահմանում կամ մանրամասնում ֆինանսական հաստատության կամ ՆՈՖԳՏՄ-ի ղեկավարության այն նվազագույն մակարդակը, որի համաձայնությունն անհրաժեշտ է ՔԱՌԻԱ-ի հետ գործարար հարաբերություն հաստատելու կամ շարունակելու հարցում, քանի որ բոլոր երկրների ու իրավիճակների համար համընդհանուր սահմանումը միևնույն իմաստն ունենալ չի կարող:
82. *Ավագ ղեկավարություն* հասկացությունը պետք է պայմանավորված լինի ֆինանսական հաստատության կամ ՆՈՖԳՏՄ-ի ծավալով, կառուցվածքով և բնույթով: Ամեն դեպքում, իմաստը կայանում է նրանում, որ ղեկավարության առավել ավագ մակարդակները տեղեկացված լինել ՔԱՌԻԱ-ների հետ գործարար հարաբերությունների վերաբերյալ, և ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները որևէ դեպքում չհաստատեն նման գործարար հարաբերություններ՝ առանց անհրաժեշտ հսկողական համակարգերի: Նշվածն ապահովելու համար ավագ ղեկավարության համապատասխան անձը պետք է տվյալ հաստատությունում ներդրված ՓԼ/ԱՖ դեմ պայքարի համակարգերի (ներքին հսկողության համակարգեր) վերաբերյալ ունենա խորը գիտելիքներ և լավագույնս պատկերացնի տվյալ՝ հնարավոր կամ առկա հաճախորդի ՓԼ/ԱՖ ռիսկայնության բնույթը: Ավելին, ավագ ղեկավարության համապատասխան անձը պետք է ակտիվ մասնակցություն ունենա հաստատության ՓԼ/ԱՖ դեմ պայքարի ներքին իրավական ակտերի հաստատման գործընթացում:
83. Ավագ ղեկավարության համաձայնության տեսանկյունից պատշաճ իրականացման մեխանիզմ կարող է հանդիսանալ դիտանցում իրականացնող կոմիտեի կամ համանման որոշումներ կայացնող այլ կառուցվածքի առկայությունը, որը կզննի բարձր ռիսկային ՔԱՌԻԱ-ների հետ գործարար

հարաբերությունները (ինչպես հաճախորդի ընունման կամ հաստատման փուլում, այնպես էլ մշտական դիտանցման առումով): Նման կառուցվածքներն ընդհանուր առմամբ պետք է ընդգրկեն ՓԼ/ԱՖ դեմ պայքարի ստորաբաժանման ղեկավարին, համապատասխանության գծով պատասխանատուներին և հաճախորդների սպասարկման անձնակազմի ներկայացուցիչներին: Առավել խոշոր կամ միջազգային համարվող ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները բարձր ռիսկային ՔԱՈՒԱ-ների գծով կարող են ունենալ կենտրոնացված դիտանցման/զննության գործընթացներ: Նման կառուցվածքները կարող են նաև ապահովել կոնկրետ դեպքերում անհրաժեշտ ամբողջ ներքին տեղեկատվության մանրազնին դիտարկումը: ՔԱՈՒԱ-ների հետ գործարար հարաբերության գծով պատասխանատվությունը պետք է հստակորեն ամրագրվի: Ընդհանուր առմամբ՝ ցանկալի է, որ գործարար հարաբերության թույլտվությունը կամ մերժումը փաստաթղթավորվի:

84. Թեև Հանձնարարական 12-ը պահանջում է ավագ ղեկավարության համաձայնությունը գործարար հարաբերության հաստատման կամ շարունակման հարցում, միանգամայն ցանկալի կարող է լինել նաև այն, որ ավագ ղեկավարությունն իր տրամադրության տակ ունենա գործարար հարաբերության խզումն ակտիվորեն կառավարելու գործընթաց բոլոր այն դեպքերում, երբ ֆինանսական հաստատությունը կամ ՆՈՖԳՏՄ-ն չունի ռիսկերի զսպման համար անհրաժեշտ ներքին հսկողություն և խորացված մշտական դիտանցում իրականացնելու ռեսուրսներ:
85. Վերոնշյալ խնդիրների գծով ավագ ղեկավարության նկատմամբ պահանջները պետք է լինեն ֆինանսական հաստատությունների և ՆՈՖԳՏՄ-ների մոտ Հանձնարարական 18-ի համաձայն ներդրված ներքին հսկողության համակարգերի մի մասը: Նշվածը տվյալ հաստատության մակարդակով պետք է ապահովի ՔԱՈՒԱ-ների վերաբերյալ անհրաժեշտ տեղեկատվության առկայությունը անհրաժեշտ պահի դրությամբ և իրավիճակում, ինչպես նաև ներառի ՔԱՈՒԱ-ների ներքին իրավական ակտերը, գործընթացները և հսկողական մեխանիզմները: Ներքին հսկողության միջոցառումների տիպն ու կիրառության աստիճանը պետք է համահունչ լինեն ՓԼ/ԱՖ ռիսկերին և տվյալ հաստատության գործունեության ծավալին ու բնույթին: Ներքին համապատասխանության ձեռնարկները չպետք է հանդիսանան ՔԱՈՒԱ-ների գծով օրենսդրական պահանջների պարզ կրկնություն, այլ պետք է

համապատասխանեցվեն տվյալ հաստատության գործունեությանն ու վերջինիս հաճախորդ հանդիսացող ՔԱՌԻԱ-ների տիպին:

Հարստության և միջոցների ծագման աղբյուրների պարզում

86. Ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները պետք է պարտավորված լինեն ձեռնարկել Հանձնարարական 12-ով սահմանված պատշաճ միջոցառումներ օտարերկրյա ՔԱՌԻԱ-ների հարստության և միջոցների ծագման աղբյուրները պարզելու հարցում: «Հարստություն» և «միջոցներ» հասկացությունները միանգամային տարբեր են:
87. *Հարստության ծագման աղբյուր* հասկացությունը վերաբերում է ՔԱՌԻԱ-ի ամբողջ հարստությանը (այսինքն՝ ընդհանուր ակտիվներին): Նման տեղեկատվության միջոցով պետք է հնարավոր լինի կազմել ընդհանուր պատկերացում ՔԱՌԻԱ-ի անկալվող հարստության եւ դրան հասնելու հնարավոր աղբյուրների մասին: Թեև ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները հնարավոր է չունենան իրենց վստահված միջոցներից զատ հաճախորդի այլ ակտիվների վերաբերյալ կոնկրետ տեղեկատվություն, այնուամենայնիվ՝ չի բացառվում վճարովի շտեմարաններից կամ հրապարակայնորեն մատչելի այլ աղբյուրներից ընդհանուր բնույթի համապատասխան տեղեկատվության ստացումը:
88. *Միջոցների ծագման աղբյուր* հասկացությունը վերաբերում է ֆինանսական հաստատության կամ ՆՈՖԳՏՄ-ի և ՔԱՌԻԱ-ի միջև գործարար հարաբերության առարկա հանդիսացող կոնկրետ միջոցների կամ այլ ակտիվների (օրինակ՝ գործարար հարաբերության շրջանակներում ներդրվող, որպես ավանդ ներգրավվող կամ փոխանցվող գումարները և այլն) ծագման աղբյուրներին: Առհասարակ նման տեղեկատվության ստացումն առավել դյուրին է, սակայն չպետք է սահմանափակվել միայն այն ֆինանսական հաստատության անվան բացահայտմամբ, որտեղից ի սկզբանե փոխանցվել են տվյալ միջոցները: Ստացված տեղեկատվությունը պետք է ունենա հիմքեր և ձեռք բերման անհրաժեշտության սկզբնաղբյուր կամ հիմնավոր փաստարկներ:
89. Հարստության և միջոցների ծագման աղբյուրների վերաբերյալ տեղեկատվությունն անհրաժեշտ է մշտական դիտանցում իրականացնելու համար: Գործարար հարաբերության մշտական դիտանցում իրականացնելիս ֆինանսական հաստատությունների ու ՆՈՖԳՏՄ-ների տեսանկյունից կարևոր է վստահանալ, որ գործարքների ծավալն ու տեսակը համարժեք է ՔԱՌԻԱ-ի հարստության և միջոցների ծագման աղբյուրների վերաբերյալ տվյալ հաստատության մոտ առկա տեղեկատվությանը: Նպատակն է՝ վստահանալ, որ

գործարար հարաբերության նպատակը համապատասխանում է ողջամտության սահմաններում տվյալ ՔԱՌԻԱ-ի գծով ձևավորված ակնկալիքներին՝ հաշվի առնելով նաև վերջինիս բնորոշ հանգամանքները: Նման եզրահանգում կատարելիս պետք է հաշվի առնվեն հետևյալ գործոնները՝ ՔԱՌԻԱ-ի ընթացիկ եկամուտները, զբաղեցրած նախորդ պաշտոններով պայմանավորված հարստության և միջոցների ծագման աղբյուրները, ընտանեկան սեփականությունը և այլն:

90. Այն դեպքում, երբ գործարար հարաբերության շրջանակներում իրականացվող գործունեությունը չի համապատասխանում ողջամտության սահմաններում դրա գծով ձևավորված ակնկալիքներին, ապա անհրաժեշտ է անմիջապես գնահատել իրավիճակը՝ հաշվի առնելով հարստության և միջոցների ծագման աղբյուրի վերաբերյալ տեղեկատվության առկայությունը: Նման գնահատման արդյունքում պետք է որոշվի գործարար հարաբերության հաստատման, պահպանման կամ հետագա այնպիսի քայլերի իրականացման հեռանկարը, ինչպիսիք են գործարար հարաբերության խզումը¹² և/կամ Հանձնարարական 20-ի (կասկածելի գործարքների հաղորդումը) համաձայն՝ ԿԳՀ-ի հաղորդումը ՖՀՄ-ին:

91. Հաճախ առկա տեղեկատվությունը բավարար չէ հարստության ծագման աղբյուրը պարզելու համար: Որոշ ֆինանսական հաստատություններ և ՆՈՖԳՏՄ-ներ հիմնվում են սեփականության վերաբերյալ հրապարակայնորեն բացահայտված (պարզ) տեղեկատվության վրա: Սեփականության հայտարարագրման համարգեր ունեցող որոշ երկրներում ներդրված են նման տեղեկատվության հանրային հասանելիության վերաբերյալ համապատասխան դրույթներ, որոնց սահմաններում տվյալ տեղեկատվությունը կարելի է ստանալ ինտերնետից: Չնայած այն հանգամանքին, որ պաշտոնյաների կողմից հայտարարագրված տեղեկատվության միայն ամփոփ տարբերակն է հիմնականում բացահայտվում ինտերնետում, այնուամենայնիվ՝ հասանելի դարձած տեղեկատվությունը որոշ դեպքերում ներառում է մի շարք բաղադրիչներ, ինչպիսիք են եկամտի չափը, անշարժ գույքի արժեքը, արժեթղթերի սեփականությունից ստացվող եկամտաբերությունը, տաբեր ընկերություններում խորհրդի անդամ հանդիսանալը և այլն: Հաճախ ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները ստիպված են գլխավորապես հիմնվել (հնարավոր) հաճախորդի կողմից տրված հայտարարության վրա: Այն դեպքերում, երբ ֆինանսական հաստատությունը

¹² Որոշ դեպքերում իրավասու մարմինները կարող են ֆինանսական հաստատություններից կամ ՆՈՖԳՏՄ-երից պահանջել ժամանակավորապես հետաձգել գործարար հարաբերության խզումը

կամ ՆՈՖԳՏՄ-ն հիմնվում են հաճախորդի միջոցների և/կամ հարստության ծագման աղբյուրի վերաբերյալ հայտարարության վրա, ապա դրա արժեքի որոշման մեջ պետք է արտացոլվի նաև ճշգրիտ տեղեկատվության առկայության սահմանափակումը:

92. Հարստության ծագման աղբյուրը պարզելիս՝ լավագույն փորձի շրջանակներում պետք է ձգտել ՔԱՌԻԱ-ի ունեցած կամ վերջինինս կողմից կառավարվող հարստության վերաբերյալ կազմել առավել մանրամասն պատկեր, թեև միանգամայն հասկանալի է, որ ոչ միշտ է հնարավոր ՔԱՌԻԱ-ի բոլոր ակտիվների վերաբերյալ կազմել ընդհանուր պատկեր, հատկապես, երբ տվյալ տեղեկատվությունը սեփական նախաձեռնությամբ չի բացահայտվել: Սեփական նախաձեռնությամբ նման տեղեկատվության չբացահայտումը նույնպես կարող է դիտվել որպես կարմիր դրոշակ:
93. Հարստության և միջոցների ծագման աղբյուրների վերաբերյալ հաճախորդի հայտարարության իսկությունը ճշտելու տեսանկյունից կարևորվում են տեղեկատվության հետևյալ աղբյուրները՝ անշարժ գույքի և հողի սեփականության հրապարակային գրանցամատյաններ, սեփականության հայտարարագրեր, իրավաբանական անձանց ռեգիստր, նախկին գործարքներ (առկա հաճախորդների դեպքում), և առկայության դեպքում՝ փաստացի և իրական շահառուների վերաբերյալ տեղեկատվության այլ աղբյուրներ: Բարձրաստիճան ՔԱՌԻԱ-ների դեպքում ինտերնետ որոնումները (ներառյալ՝ սոցիալական ցանցերը) նույնպես կարող են ՔԱՌԻԱ-ի հարստության, կենսակերպի և պաշտոնական եկամուտների վերաբերյալ արժեքավոր տեղեկատվության աղբյուր հանդիսանալ: Հաճախորդի հայտարարության և այլ աղբյուրներից ստացված տեղեկատվության միջև տարբերությունը կարող է ՓԼ կասկածելության գործոն հանդիսանալ, ինչը որևէ դեպքում չպետք է անտեսվի:
94. Հարստության և միջոցների ծագման աղբյուրը ուսումնասիրելիս ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները պետք է կենտրոնանան ողջամտության սահմաններում բացատրելի, այլ ոչ թե ակնկալվող երևույթների վրա: Ի տարբերություն ՔԱՌԻԱ կարգավիճակ չունեցող անձանց՝ որոշ երկրներում միանգամայն *ակնկալելի* է ՔԱՌԻԱ-ների կապը մեծածավալ (կանխիկ) միջոցների հետ՝ անկախ դրանց ծագման օրինական կամ ոչ օրինական բնույթից (քանի որ տարածված է ոչ պաշտոնական կարծիք այն մասին, որ որոշ պաշտոններ զբաղեցնող անձինք կարող են ունենալ կոռուպցիայի կամ այլ հանցագործությունների արդյունքում ստացված անօրինական եկամուտներ): Արդյունքում՝ կարող են առաջանալ հանգամանքներ, երբ բարձր ռիսկային

ՔԱՌԻԱ-ն բնութագրվում է հաճախորդի ցածր ռիսկով, և/կամ կարող են լինել դեպքեր, երբ ֆինանսական հաստատությունը կամ ՆՈՖԳՏՄ-ն սխալ է հիմնավորել իր գործարար (տնական) հարաբերությունը ՔԱՌԻԱ-ի հետ, ինչը արդյունք է հարստության և միջոցների ծագման աղբյուրի *ակնկալված*, այլ ոչ թե ողջամտության սահմաններում *բացատրվող* մեծությամբ: Նման ակնկալիքների հիման վրա ռիսկերի գնահատում իրականացնելը չի համապատասխանում Հանձնարարական 12-ի պահանջներին:

Գործարար հարաբերության մշտական դիտանցում իրականացնելը

95. Օտարերկրյա ՔԱՌԻԱ-ները մշտապես համարվում են բարձր ռիսկային, ինչը պահանջում է գործարար հարաբերության խորացված մշտական դիտանցում այնպես, ինչպես բարձր ռիսկային համարվող ներպետական և միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ՔԱՌԻԱ-ների դեպքում է: Հավելյալ ՀՊՈԽ-ի միջոցառումների մի շարք օրինակներ ներկայացված են Հանձնարարական 10-ի Բացատրական մեկնաբանության 20-րդ պարբերությունում: Իրականում, էլեկտրոնային դիտանցման համակարգերի համար պահանջվող համապատասխան ռեսուրսներ ունեցող ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները կարողանում են ապահովել ընդունելի հաճախականությամբ մշտական ավտոմատացված դիտանցում: Այնուամենայնիվ, նման հնարավորությունից զրկված են այն ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները, որոնք չունեն ՀՊՈԽ տեղեկատվությունն ամբողջությամբ էլեկտրոնայնացնելու և ավտոմատացված դիտանցման համակարգին կցելու համար անհրաժեշտ ռեսուրսներ: Այս պարագայում անհրաժեշտ է ներդնել մշտական դիտանցման մեխանիկական և առավել շատ ռեսուրսներ պահանջող մեթոդներ: Նշվածը համապատասխանության տեսանկյունից կարևորագույն խնդիր է, հատկապես առավել փոքր ֆինանսական հաստատությունների և ՆՈՖԳՏՄ-ների համար:
96. Ներպետական կամ միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ՔԱՌԻԱ-ի հետ գործարար հարաբերության ՓԼ/ԱՖ ռիսկայնության մակարդակը գնահատելիս ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները պետք է հաշվի առնեն մի շարք հանգամանքներ, այդ թվում՝
- ՔԱՌԻԱ-ի հանրային գործառույթների հետ խաչվող գործարար շահերի առկայությունը (շահերի բախում),
 - ՔԱՌԻԱ-ի ընդգրկվածությունը հանրային գնումների գործընթացներին, վերջինիս կողմից հանրային այնպիսի (կապ ունեցել կամ չունեցող) գործառույթների իրականացումը, ինչը կարող է ազդեցություն կիրառելու

հնարավորություն տալ կարևոր որոշումների հարցում, հատկապես՝ ծախսային ստորաբաժանումներում,

- ՔԱՈՒԱ-ն այնպիսի մի երկրից է, որը ՖԱԹՖ-ի կամ այլ մարմնի կողմից ճանաչվել է որպես ՓԼ/ԱՖ դեմ պայքարի ոլորտում ռազմավարական թերություններ ունեցող երկիր, կամ որտեղ բարձր է կոռուպցիայի մակարդակը,
- ՔԱՈՒԱ-ին վստահված է առանցքային հանրային գործառույթ կոռուպցիայի նկատմամբ հակվածությամբ այնպիսի ոլորտներում, ինչպիսիք են նավթային և գազային ոլորտը, հանքային արդյունաբերությունը, շինարարությունը, բնական պաշարները, պաշտպանության ուժերը, սպորտը, խաղային ոլորտները և այլն,
- ՔԱՈՒԱ-ին վստահված է առանցքային հանրային գործառույթ, ինչը կարող է տվյալ երկրում ՖԱԹՖ-ի Հանձնարարականների արդյունավետ իրականացման տեսանկյունից բացասական ազդեցություն կիրառելու հնարավորություն տալ: Նման ազդեցությամբ առանցքային հանրային գործառույթների կոնկրետ ցանկը տարբեր երկրների համար կարող է տարբեր լինել, սակայն կարող է ներառել պետության ղեկավարին, առանցքային նախարարներին, քաղաքական կամ ազգային ժողովի առաջատար այլ ղեկավարներին:

97. Ֆինանսական հաստատությունների և ՆՈՖԳՏՄ-ների համար արժեքավոր կարմիր դրոշակների և կասկածելիության չափանիշների առավել ընդգրկուն ցանկը ներկայացված է Հավելված 1-ում:
98. Կոնկրետ ՔԱՈՒԱ-ի հետ գործարար հարաբերություն ունենալու ռիսկերի զսպման համար ներդրված պատշաճ ներքին հսկողական համակարգը գնահատելիս պետք է հաշվի առնել մշտական դիտանցում և (հավելյալ) ՀՊՈՒ իրականացնելու ծավալին, խորությանը և հաճախականությանը: Առկա համակարգերի պատշաճ լինելու հանգամանքը պարզելիս կարևորվում է ֆինանսական հաստատությունների ու ՆՈՖԳՏՄ-ների կողմից՝ առկա ռիսկերի գծով իրենց գիտելիքների համապատասխան կիրառությունը: Այդ համակարգը բոլոր ֆինանսական հաստատությունների և ՆՈՖԳՏՄ-ների համար նույնը լինել չի կարող:

Բ. Ներպետական և միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ոչ բարձր ռիսկային ՔԱՌԻԱ-ներ

99. Այն դեպքում, երբ ռիսկերի գնահատման արդյունքում պարզվում է, որ ներպետական կամ միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ՔԱՌԻԱ-ի հետ գործարար հարաբերությանը բնորոշ չէ բարձր ռիսկը, ապա տվյալ ՔԱՌԻԱ-ն կարող է դիտարկվել որպես սովորական հաճախորդ, այսինքն՝ ֆինանսական հաստատությունը կամ ՆՈՖԳՏՄ-ն կարող են ձեռնարկել ՀՊՈԻ-ի ոչ հավելյալ միջոցառումներ և դիտանցում: Հանձնարարական 10-ով սահմանված մշտական դիտանցում իրականացնելիս պետք է հաշվի առնել, որ հանգամանքների փոփոխությունը կարող է հանգեցնել տվյալ ՔԱՌԻԱ-ին բնորոշ ռիսկի մակարդակի փոփոխությանը, որի դեպքում կարող է պահանջվել ՀՊՈԻ-ի հավելյալ և/կամ Հանձնարարական 12-ով սահմանված միջոցառումների ձեռնարկում: Արդյունքում կարող է վերանայվել այն հանգամանքը, թե արդյոք ֆինանսական հաստատությունը կամ ՆՈՖԳՏՄ-ն ներդրել է բարձր ռիսկերի զսպան անհրաժեշտ ներքին հսկողության: Այն դեպքում, երբ ֆինանսական հաստատությունը կամ ՆՈՖԳՏՄ-ն եզրակացնում է, որ բարձր ռիսկերի զսպանն անհրաժեշտ ներքին հսկողություն ներդրված չէ, ապա անհրաժեշտ է խզել գործարար հարաբերությունը:

Գ. Կյանքի ապահովագրության բարձր ռիսկային պայմանագրեր

100. Հանձնարարական 12-ի Բացատրական մեկնաբանության համաձայն՝ կյանքի ապահովագրությամբ զբաղվող ընկերությունները պետք է կյանքի ապահովագրության շահառու անձանց շրջանում բացահայտեն հնարավոր ՔԱՌԻԱ-ներին: Նշվածը վերաբերում է և ներպետական, և օտարերկրյա ՔԱՌԻԱ-ներին: Նման հաճախորդների հետ (օրինակ, երբ անձը հանդիսանում է կյանքի ապահովագրության շահառու) գործարար հարաբերություն հաստատելուց առաջ կյանքի ապահովագրությամբ զբաղվող ընկերությունը պետք է պարզի վերջինիս՝ ՔԱՌԻԱ հանդիսանալու հանգամանքը: Այնուամենայնիվ, կյանքի ապահովագրությամբ զբաղվող ընկերությունները շահառուների հետ հաճախ անմիջական հարաբերություն չեն ունենում: Այդ դեպքում, կյանքի ապահովագրությամբ զբաղվող ընկերությունը պետք է ձեռնարկի ՀՊՈԻ-ի միջոցառումներ և պարզի ՔԱՌԻԱ հանդիսանալու հանքամանքը ապահովագրական հատուցում կատարելուն նախորդող տեղեկատվության հավաքագրման և փաստաթղթերի պատրաստման ժամանակահատվածում: Նշված պահանջների կատարման առումով՝ կյանքի

ապահովագրությամբ զբաղվող ընկերությունը այդ շահառուներին պետք է դիտարկի որպես նոր հաճախորդ:

VII. ՎԵՐԱՀԱԿՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

101. Հանձնարարական 10-ի համաձայն ռիսկերի գնահատում իրականացնելիս իրավասու մարմինները (ներառյալ՝ վերահսկող մարմինները) պետք է տվյալ երկրի ռիսկերի ազգային գնահատման շրջանակներում (Հանձնարարական 1) բացահայտեն և գնահատեն ՔԱՌԱ-ներին և նրանց գործունեությունից բխող ՓԼ/ԱՖ ռիսկերը և Հանձնարարական 26-ի համաձայն՝ ռիսկահենք վերահսկողության շրջանակներում ներառեն վերը նշվածի գծով իրենց տեղեկատվությունն ու փորձը:
102. Վերահսկող մարմինները պետք է վստահանան, որ ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները գիտակցում են իրենց հաստատության տեսանկյունից հեղինակության ռիսկի և անօրինական նպատակներով շահագործման ենթարկվելու (այսինքն՝ ՓԼ/ԱՖ ռիսկը) միջև տարբերությունը: Վերահսկող մարմինները պետք է նաև գնահատեն ներքին հսկողությունը և ՔԱՌԱ-ների գծով առկա պահանջներին համապատասխանությունը՝ խախտումների դեպքում կիրառելով արդյունավետ պատժամիջոցներ՝ համաձայն Հանձնարարական 26-ի (ֆինանսական հաստատությունների կարգավորում և վերահսկողություն), Հանձնարարական 28-ի (ՆՈՖԳՏՄ-ների կարգավորում և վերահսկողություն) և Հանձնարարական 35-ի (պատժամիջոցներ) պահանջների: Վերահսկողական ջանքերը պետք է ուղղվեն ՔԱՌԱ-ների բացահայտման և դիտանցման համակարգերի գնահատմանը, այլ ոչ թե սահմանափակվեն ՔԱՌԱ-ների բացահայտման նպատակով օգտագործվող տեղեկատվական աղբյուրների դիտարկմամբ: ՓԼ/ԱՖ դեմ պայքարի գծով պատշաճ հսկողության բացակայության պայմաններում բարձր ռիսկային ՔԱՌԱ-ների հետ գործարար հարաբերության վտանգների վերաբերյալ տեղեկացվածության բարձրացման նպատակով՝ երկրները կարող են նաև դիտարկել ՔԱՌԱ-ների գծով առկա պահանջների խախտման դեպքում կիրառված պատժամիջոցների հրապարակման հնարավորությունը:
103. Վերահսկողները նույնպես պետք է ուշադիր լինեն ՔԱՌԱ-ների՝ որպես բարձր ռիսկային կարգավիճակ ունեցող անձանց նկատմամբ այն դեպքերում, երբ իրականացնում են վերահսկողական միջոցառումներ՝ ուղղված քրեածին տարրերի և նրանց մտերիմների կողմից ֆինանսական հաստատություններում ու ՆՈՖԳՏՄ-ներում ավագ ղեկավարության անդամ, կապիտալում զգալի կամ

որոշումների կայացման վրա ազդող մասնակցության սեփականատեր կամ իրական շահառու դառնալու հնարավորության կանխմանը: Նախկինում հանդիպել են դեպքեր, երբ կոռուպցիային հակված ՔԱՌԻԱ-ները շահագործել են ներպետական և միջազգային ֆինանսական հաստատությունները և ՆՈՖԳՏՄ-ները դրանց կապիտալում մասնակցության ձեռքբերման, ղեկավարության որոշումների վրա ազդելու միջոցով, կամ կապիտալում զգալի մասնակցության ձեռքբերման ճանապարհով ստացել են տվյալ հաստատության կառավարման որոշումների վրա որոշակի ազդեցություն և դրա շահագործման միջոցով ներգրավվել կոռուպցիայի և ՓԼ հանցանքներում:

104. Որոշումների կայացման վրա իրական ազդեցությունից բացի, ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները կարող են հակված լինել նաև ՔԱՌԻԱ-ներից բխող հնարավոր քաղաքական ճնշումների և ՔԱՌԻԱ-ին չսպասարկելու կամ նրա վերաբերյալ ԿԳՀ հաղորդելու հետ կապված հալածանքների: Վերոնշյալ հանգամանքները հնարավոր խնդիրներ են, որոնց մասին վերահսկող մարմինները պետք է տեղյակ լինեն և հետևեն Հանձնարարական 26-ի (ֆինանսական հաստատությունների կարգավորում և վերահսկողություն) և Հանձնարարական 28-ի (ՆՈՖԳՏՄ-ների կարգավորում և վերահսկողություն) պահանջների իրականացմանը, ինչպես նաև շարունակեն իրականացնել իրենց վերահսկողական դերը թղթակցային հարաբերություններ ունեցող ֆինանսական հաստատությունների առումով (Հանձնարարական 13, թղթակցային հարաբերություններ): Վերահսկող մարմինները պետք է զգուշանան նման ռիսկերից և ձեռնարկեն դրանց զսպմանը ուղղված անհրաժեշտ միջոցառումներ:
105. Անհրաժեշտ է, որպեսզի ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները գիտակցեն Հանձնարարական 12-ի և Հանձնարարական 22-ի իրականացմանն ուղղված միջոցառումների մանրամասնությունները՝ ըստ դրանց իրականացման ոլորտի տարբերությունների:¹³ Կարգավորման պահանջները և վերահսկողական սովորական միջոցառումները պետք է հաշվի առնեն ֆինանսական հաստատությունների և ՆՈՖԳՏՄ-ների ռիսկերը՝ կախված վերջիններիս չափից, մատուցվող ծառայություններից և համապատասխան այլ գործոններից: Այդ նպատակով՝ վերահսկող մարմինները պետք է ապահովեն իրենց անձնակազմի պատշաճ վերապատրաստումն ու անհրաժեշտ ռեսուրսներով բավարարվածությունը: Նշվածը, յուրաքանչյուր ոլորտին կամ գործունեության

¹³ ՔԱՌԻԱ-ների գծով կարգավորման պահանջները կարող են տարբեր լինել, երբ համեմատության մեջ են, օրինակ, միջազգային ֆինանսական խմբերն ու փոքրածավալ տեղական արհեստակցական ոչ առևտրային վարկային միությունները

տեսակին համապատասխան կարգավորման համակարգ ունենալու հետ մեկտեղ, պետք է ապահովվի հստակ վերահսկողական դաշտի առկայությունը: Վերահսկող մարմինների համաձայնությամբ ուղեցույցների հրապարակումը ևս մեկ քայլ է ֆինանսական հաստատությունների և ՆՈՖԳՏՄ-ների տեսանկյունից հստակեցնելու կարգավորման դաշտի ակնկալիքները:

106. Վերահսկող մարմինները (և այլ իրավասու մարմիններ) կարևոր դեր են խաղում ՔԱՌԻԱ-ի սահմանման (կարող է ներառել *առանցքային հանրային գործառույթ, ընտանիքի անդամներ և մտերիմներ* սահմանումները) և դրա գծով առկա պահանջների արդյունավետ իրականացման առումով ֆինանսական հաստատություններին և ՆՈՖԳՏՄ-ներին համապատասխան ուղղություն (Հանձնարարական 34, ուղեցույցներ և հետադարձ արձագանք) տրամադրելու հարցում: Պակաս կարևոր չէ նաև վերահսկող մարմինների կողմից՝ ՔԱՌԻԱ հանդիսացող բարձր ռիսկային հաճախորդների գծով վերահսկողական ակնկալիքների հստակեցումը: ՔԱՌԻԱ-ների բացահայտումն ու նույնականացումը իրականում չպետք է դիտարկվի որպես ինքնանպատակ ու անհիմն պահանջի իրականացում: Բարձր ռիսկային ՔԱՌԻԱ-ին բնորոշ ռիսկի կառավարումը հանդիսանում է Հանձնարարական 12-ի արդյունավետ իրականացման բանալին: Այդ նպատակով՝ վերահսկող մարմինները կարող են տրամադրել ՔԱՌԻԱ-ների բացահայտման լավ և վատ փորձի ուղեցույցներ և հստակեցնել այդ առումով առկա վերահսկողական ակնկալիքները (օրինակ՝ ԿԳՀ հաղորդելու կամ գործարար հարաբերությունը խզելու պահի վերաբերյալ եւ այլն): Նշված գործընթացը պետք է իրականացվի մշտական հիմունքներով՝ արտացոլելով ընդհանրական ռիսկի գործոնների փոփոխությունները և օգտատերերի հետ հաղորդակցության արդյունքները: Վերահսկող մարմինները կարող են դիտարկել ֆինանսական հաստատությունների և ՆՈՖԳՏՄ-ների կողմից Հանձնարարական 12-ի հետ իրականացման հորիզոնական և թեմատիկ ստուգումների անցկացման և դրա ընդհանուր արդյունքների հրապարակման հնարավորությունը՝ որպես ֆինանսական հաստատություններին և ՆՈՖԳՏՄ-ներին վերաբերող ուղեցույց: Նման ուղեցույցային հաշվետվությունները ոչ միայն պետք է անդրադառնան հայտնաբերված ընդհանուր թերություններին, այլ նաև բացահայտեն լավագույն փորձը, ներառյալ՝ ՔԱՌԻԱ-ների, նրանց ընտանիքի անդամների և մտերիմների բացահայտման առումով: Նման ստուգումներ պետք է իրականացվեն ֆինանսական հաստատությունների և ՆՈՖԳՏՄ-ների ներկայացուցչական միավորների նկատմամբ:

Ներքին հսկողություն (Հանձնարարական 18)

107. ՀՊՈՒ-ի ընդհանուր պահանջների իրականացման գծով վերահսկողությունից բացի, վերահսկող մարմինները պետք է ուշադրություն դարձնեն նաև ֆինանսական հաստատությունների և ՆՈՖԳՏՄ-ների ներքին հսկողությանը: ՔԱՈՒԱ-ների գծով վերահսկողական մեթոդաբանությունը պետք է ներառի ա) ներքին իրավական ակտերը, գործընթացներն ու հսկողությունը, ներառյալ՝ համապատասխանության գծով կառավարչական մեխանիզմները, բ) աշխատակիցների մշտական վերապատրաստման համապատասխան ծրագրերը, գ) համակարգի աշխատանքը ստուգող անկախ աուդիտի գործառույթը: Իրավասու մարմինները պետք է գնահատեն յուրաքանչյուր վերահսկվող միավորի ներքին ուղեցույցների համապատասխանությունը:

VIII. ԱՅԼ ՀԱՐՑԵՐ

Ա. Իրավական անձեռնամխելիություն

108. Տարածված թյուր կարծիքի համաձայն՝ քրեական հետապնդման և մեղավոր ճանաչվելու առումով անձեռնամխելիություն ունեցող ՔԱՈՒԱ-ների նկատմամբ (երբ պաշտոնավարման ընթացքում պետության ղեկավարների նկատմամբ քրեական հետապնդում իրականացվել չի կարող պաշտոնավարմանը նախորդող ժամանակահատվածում կատարված արարքների համար, կամ երբ դիվանագետները քրեական հետապնդման և մեղավոր ճանաչվելու առումով անձեռնամխելի են դիվանագիտական ծառայության ուղարկված երկրի տարածքում) չեն տարածվում Հանձնարարական 12-ի պահանջները, ինչը չի համապատասխանում իրականությանը: Հանձնարարական 12-ի պահանջները կամ Հանձնարարական 20-ով սահմանված ԿԳՀ-ի հաղորդման պարտականությունները ՔԱՈՒԱ-ների գծով երբեք չեն դադարում: Թեև անձեռնամխելիությունը կարող է դանդաղեցնել կամ դադարեցնել ՔԱՈՒԱ-ի նկատմամբ քրեական հետապնդման կամ մեղավոր ճանաչելու գործընթացները, այնուամենայնիվ՝ ԿԳՀ-ի հաղորդմամբ կարող է սկսվել քննություն՝ հանգեցնելով հանցավոր արարքներում ներգրավված և անձեռնամխելիություն չունեցող այլ անձանց (օրինակ՝ հանցավոր գործընկերներ կամ հանցակիցներ) բացահայտմանը, որոնց նկատմամբ անմիջապես կհարուցվի քրեական հետապնդում: Ավելին, ՔԱՈՒԱ-ի ներպետական անձեռնամխելիությունը հետագայում կարող է սպառվել՝ ստեղծելով քրեական հետապնդում հարուցելու և իրականացնելու հնարավորություն:

109. Անձեռնամխելիության ժամանակակից հասկացության ընդլայնման պայմաններում, երբ հանցավոր արարքների ճանաչումը չի ընկրկում պետական գործունեության հանդեպ և անգամ բարձրաստիճան պաշտոնյաներն են ենթակա քրեական պատասխանատվության, իրավական անձեռնամխելիությունը չպետք է ընդունվի որպես մշտապես գոյություն ունեցող կարծրատիպ:

Բ. Խտրականության դեմ ուղղված օրենսդրության համապատասխանություն

110. Մեկ այլ տարածված թյուր կարծիքի համաձայն՝ ՔԱՈՒԱ-ների գծով պահանջների պատշաճ իրականացումը կարող է հանգեցնել խտրականության դեմ ուղղված օրենսդրական պահանջների խախտմանը, որոնք կոչված են մարդկանց հավասար իրավունքների պաշտպանությանը: Կարևոր է գիտակցել, որ Հանձնարարական 12-ը բարձր ռիսկային գործարար հարաբերությունների նկատմամբ ՖԱԹՖ-ի՝ ՀՊՈՒ կանխարգելիչ միջոցառումների ընդհանուր համակարգի միայն մի մասն է: Այլ պահանջների թվին են դասվում թղթակցային հարաբերությունները (Հանձնարարական 13), նոր տեխնոլոգիաները (Հանձնարարական 15) և անդրսահմանային փոխանցումները (Հանձնարարական 16): Վերոնշյալ պահանջների և Հանձնարարական 12-ի ընդհանրությունը բարձր ռիսկային համարվող գործարար հարաբերություններն են, որոնք կարող են լինել և ֆիզիկական, և իրավաբանական անձանց հետ: Այս պահանջները մասնավորապես կապված են առանցքային հանրային գործառույթների հետ՝ անկախ դրանց կրող անձի անհատական առանձնահատկություններից: ՔԱՈՒԱ-ի սահմանումը որևէ կերպ չի անդրադառնում անձի անհատական առանձնահատկություններին, որոնք կարող են տեղավորվել միջազգային կոնվենցիաներով ճանաչված խտրականության շրջանակներում:

Գ. Լավագույն փորձի փոխանակում գործարար միությունների միջև

111. Ներպետական և միջազգային գործարար միությունները մշակել են հատուկ ոլորտների վերաբերող ուղեցույցներ, որոնք ուղղված են իրենց անդամների կողմից՝ ՔԱՈՒԱ-ների գծով առկա պահանջների իրականացման աջակցությանը: Թեև նման ուղեցույցները ՖԱԹՖ-ի կողմից հաստատված չեն, սակայն ֆինանսական հաստատությունների և ՆՈՖԳՏՄ-ների համար կարող են հանդիսանալ որպես տեղեկատվության արժեքավոր աղբյուր: Վերահսկողական մարմինները կարող են աջակցել գործարար միություններին լավագույն փորձի և ուղեցույցների փոխանակման հարցում:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ I. ՔԱՌԻԱ-ՆԵՐԻ ԳԾՈՎ ԿԱՐՄԻՐ ԴՐՈՇԱԿՆԵՐ ԵՎ ՉԱՓԱՆԻՇՆԵՐ

I. ՆԱԽԱԲԱՆ

1. ՔԱՌԻԱ-ի բացահայտումը ինքնանպատակ չէ, այլ կազմում է ֆինանսական հաստատությունների և ՆՈՖԳՏՄ-ների կողմից՝ ՔԱՌԻԱ-ների գծով առկա բարձր ռիսկերի տեսակների գնահատման գործընթացի մի մաս: ՔԱՌԻԱ-ի բացահայտումը ֆինանսական հաստատություններին և ՆՈՖԳՏՄ-ներին չի ազատում տվյալ ՔԱՌԻԱ-ի փաստի առիթով հետագայում մշտական դիտանցում իրականացնելու պարտականությունից: ՔԱՌԻԱ հանդիսանալը չի ենթադրում հանցավոր արարքների հետ առնչության, հանցագործ հանդիսանալու և/կամ ֆինանսական հաստատությունը շահագործելու փաստի առկայություն: Նույն տրամաբանությամբ՝ ներպետական կամ միջազգային կազմակերպություններում ընդգրկված ՔԱՌԻԱ-ն անմիջապես չպետք է հավասարվի բարձր ռիսկի հետ: Այնուամենայնիվ, ֆինանսական հաստատություններն ու ՆՈՖԳՏՄ-ները պետք է գիտակցեն ՔԱՌԻԱ-ների կողմից ֆինանսական համակարգը ՓԼ նպատակով շահագործելու ռիսկը և զգուշանան նշվածի հայտաբերմանը նպաստող կարմիր դրոշակների և/կամ չափանիշների ի հայտ գալուց:
2. ՖԱԹՖ-ը մշակել է ՔԱՌԻԱ-ների կողմից գործարար հարաբերության շրջանակներում ֆինանսական համակարգի շահագործման դեպքերի հայտնաբերմանը նպաստող կարմիր դրոշակների և/կամ չափանիշների ցանկ: Նշվածը չի պիտակավորում բոլոր ՔԱՌԻԱ-ներին, այլ ընդամենը ուղղված է ֆինանսական համակարգը շահագործող ՔԱՌԻԱ-ների հայտնաբերմանը: Հաճախ մեկ կամ մի քանի կարմիր դրոշակների և/կամ չափանիշների առկայությունը ընդամենը վկայում է տվյալ հաճախորդի հետ գործարար հարաբերությանը բնորոշ ռիսկի մասին, և մի շարք կարմիր դրոշակների և/կամ չափանիշների զուգահեռ համընկնումն է, որ պետք է ձևավորի համապատասխան կասկածներ: Այնուամենայնիվ, չի բացառվում, որ մեկ կամ մի քանի կարմիր դրոշակների և/կամ չափանիշների առկայությունը (որոշ դեպքերում և կախված առկա հանգամանքներից) կարող է միանգամից հանգեցնել ՓԼ կասկածների (կասկածելիության չափանիշների):¹⁴

¹⁴ Եթե ՔԱՌԻԱ-ի հետ գործարար հարաբերության հաստատման պահին կամ դրա իրականացման ընթացքում ֆինանսական հաստատության կամ ՆՈՖԳՏՄ-ի մոտ առաջանում են ՓԼ կասկածներ, ապա տվյալ հաստատությունը պետք է Հանձնարարական 20-ի պահանջների համաձայն ԿԳՀ հաղորդի ՖՀՄ-ին: ՖԱԹՖ-ի Հանձնարարականները չեն պարտադրում կասկածի կամ կասկածների դեպքում ՔԱՌԻԱ-ի հետ գործարար հարաբերության խզում, սակայն ֆինանսական հաստատությունները և ՆՈՖԳՏՄ-ները պետք է գիտակցեն տվյալ գործարար հարաբերության չդադարեցման դեպքում քրեական հետապնդման հնարավորությունը:

3. ՔԱՌԻԱ-ներին վերաբերող կարմիր դրոշակների և/կամ չափանիշների ցանկը սպառիչ չէ, այլ լրացնում է հաշվետու անձի կողմից սովորաբար կիրառվող ՓԼ կարմիր դրոշակների ամբողջությունը: Հանցավոր արարքներում ՔԱՌԻԱ-ների հնարավոր մասնակցության եղանակները փոփոխուն են, հետևաբար փոփոխուն են նաև նման արարքների մասին վկայող չափանիշները: Ավելին, որոշ երկրներում կամ տարածաշրջաններում կարող են լինել հավասար կարևորության այլ կարմիր դրոշակներ, որոնք նույնպես պետք է հաշվի առնվեն:

II. ՔԱՌԻԱ-ՆԵՐԻ ԿՈՂՄԻՑ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՇԱՀԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒՄԸ՝ ԿԱՍԿԱԾԵԼԻՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԴՐՈՇԱԿՆԵՐ ԵՎ ՉԱՓԱՆԻՇՆԵՐ

Ա. Սեփական անձը քողարկել ցանկացող ՔԱՌԻԱ-ներ

4. ՔԱՌԻԱ-ները տեղյակ են, որ ՔԱՌԻԱ հանդիսանալու սեփական կարգավիճակը կարող է նպաստել իրենց անօրինական գործունեության բացահայտմանը: Սա նշանակում է, որ ՔԱՌԻԱ-ները կարող են հակված լինել սեփական անձի քողարկմանը հնարավոր բացահայտումից խուսափելու նպատակով: Նման փորձ իրականացնելու օրինակ են հետևյալ դեպքերը:

- Իրավաբանական անձանց (իրավաբանական անձինք ու կազմավորումներ) ներառումը իրական շահառուին թաքցնելու նպատակով,
- Իրավաբանական անձանց օգտագործումը առանց ողջամիտ տնտեսական նպատակի,
- Միջնորդների ներքաշումը, երբ նշվածը չի համապատասխանում ձևավորված գործարար սովորույթներին կամ իրականացվում է ՔԱՌԻԱ-ի անձը քողարկելու հնարավոր նպատակով,
- Ընտանիքի անդամների և մտերիմների ներքաշումը որպես գործարքների իրավական կողմ:

Բ. ՔԱՌԻԱ-ի և նրա վարքագծի կարմիր դրոշակներ և չափանիշներ

5. ՔԱՌԻԱ-ների որոշ անհատական և վարքագծի առանձնահատկություններ կարող են առաջացնել կարմիր դրոշակներ և/կամ ռիսկ, ինչպես նաև հանգեցնել որոշակի կասկածների.

- Իրավաբանական անձանց (իրավաբանական անձինք և կազմավորումներ) օգտագործումը ա) իրական շահառուին, բ) գործարար ոլորտը, կամ գ) երկիրը թաքցնելու նպատակով,

- ՔԱՌԻԱ-ն հետաքրքրվում է հաստատության՝ ՓԼ/ԱՖ դեմ պայքարի համակարգով կամ ՔԱՌԻԱ-ների գծով առկա պահանջներով,
- ՔԱՌԻԱ-ն ընդհանուր առմամբ բացասական է տրամադրված հարստության կամ միջոցների ծագման աղբյուրի վերաբերյալ տեղեկատվության տրամադրման առումով,
- ՔԱՌԻԱ-ի կողմից տրամադրված տեղեկատվությունը հակասում է (հրապարակայնորեն մատչելի) այլ տեղեկատվությանը, օրինակ՝ սեփականության հայտարարագրեր և հրապարակված աշխատավարձերի ցանկեր,
- ՔԱՌԻԱ-ն չի կարողանում կամ հակված չէ բացատրել տվյալ ֆինանսական հաստատության կամ ՆՈՖԳՏՄ-ի երկրում իր գործարար ակտիվության տնտեսական նպատակները,
- ՔԱՌԻԱ-ն տրամադրում է անարժանահավատ կամ թերի տեղեկատվություն,
- ՔԱՌԻԱ-ն ցանկանում է օգտվել ֆինանսական հաստատության կամ ՆՈՖԳՏՄ-ի կողմից առաջարկվող այնպիսի ծառայություններից, որոնք սովորաբար ուղղված չեն օտարերկրյա կամ մեծ հարստությամբ օժտված հաճախորդներին,
- Միջոցները հաջորդաբար շրջանառվում են այնպիսի երկրներով, որոնց կապը տվյալ ՔԱՌԻԱ-ի հետ ակնհայտ չէ,
- ՔԱՌԻԱ-ն ներկայում կամ անցյալում մերժվել է (մուտքի վիզայի մերժում) տվյալ երկիր մուտք գործելու իրավունքից,
- ՔԱՌԻԱ-ն ներկայացնում է մի երկիր, որի (որոշ) քաղաքացիների գծով առկա են օտարերկրյա հաշիվներ բացելու կամ սեփականություն ձեռք բերելու գծով սահմանափակումներ կամ արգելքներ:

9. **Տնտեսական գործունեության մեջ ՔԱՌԻԱ-ի դերը կամ ներգավաճությունը**

6. Պետք է հաշվի առվեն կարևորագույն այնպիսի հանգամանքներ, ինչպիսիք են ՔԱՌԻԱ-ի դերը տնտեսական գործունեության մեջ և վերջինիս կողմից դրա ներկայացման ձևը: Այդ առումով՝ հնարավոր կարմիր դրոշակներ են.
 - ՔԱՌԻԱ-ն տիրապետում է զգալի ազդեցության կամ վերջինիս հասանելի են պետական ակտիվներ և միջոցներ, գործընթացներ և աշխատանքներ,
 - ՔԱՌԻԱ-ն կառավարում է կարգավորման այնպիսի որոշումներ, ինչպիսիք են լիցենզիաների և առավելությունների տրամադրումը և այլն,

- ՔԱՌԻԱ-ն ունի պաշտոնական և ոչ պաշտոնական կարողություններ ՓԼ/ԱՖ դեպքերի կանխարգելման և հայտնաբերման մեխանիզմների կառավարման գործում,
- ՔԱՌԻԱ-ն (ակտիվորեն) թերարժևորում է իրեն առնչվող կամ իր անմիջական հանրային գործառույթը,
- ՔԱՌԻԱ-ն չի բացահայտում իր բոլոր հանրային գործառույթները (այդ թվում՝ պաշտոնեական),
- ՔԱՌԻԱ-ին հասանելի են կամ նրա կողմից կառավարելի են կամ նրա ազդեցությունն են կրում պետական կամ մասնավոր հաշիվներ,
- ՔԱՌԻԱ-ն մասնավոր ճանապարհով կամ ի պաշտոնէ հանդիսանում է ֆինանսական հաստատությունների կամ ՆՈՖԳՏՄ-ների (մասնակի) սեփականատեր կամ դրանց նկատմամբ ունի կառավարման ազդեցություն,
- ՔԱՌԻԱ-ն մասնավոր ճանապարհով կամ ի պաշտոնէ հանդիսանում է գործարքի կողմ կամ թղթակցային հարաբերություններ ունեցող ֆինանսական հաստատությունների կամ ՆՈՖԳՏՄ-ների (մասնակի) սեփականատեր կամ դրանց նկատմամբ ունի կառավարման ազդեցություն,
- ՔԱՌԻԱ-ն հանդիսանում է ֆինանսական հաստատության կամ ՆՈՖԳՏՄ-ի հաճախորդ հանդիսացող իրավաբանական անձի տնօրեն կամ իրական շահառու:

Դ. ՔԱՌԻԱ-ին առնչվող տնտեսության ոլորտին կամ հատվածին բնորոշ կարմիր դրոշակներ և չափանիշներ

7. Բարձր ռիսկային համարվող տնտեսական ոլորտի հետ առնչությունը կարող է խորացնել տվյալ ՔԱՌԻԱ-ի հետ գործարար հարաբերության ռիսկը: Համաձայն Հանձնարարական 1-ի՝ իրավասու մարմինները, ֆինանսական հաստատությունները և ՆՈՖԳՏՄ-ները պետք է պարզեն բարձր ռիսկային հաճախորդներին: Այս առումով, ֆինանսական հաստատությունները և ՆՈՖԳՏՄ-ները կարող են նաև առաջնորդվել ներպետական ուղեցույցներով և ռիսկերի գնահատումներով: Բարձր ռիսկային տնտեսական ոլորտները տարբերվում են երկրից-երկիր, բացահայտվում են ռիսկերի գնահատումների արդյունքում և կախված են տվյալ ոլորտի հսկողության մակարդակից: Բարձր ռիսկային ոլորտի օրինակ կարող են հանդիսանալ՝
 - Զինամթերքի առևտուրը և պաշտպանության ոլորտը,
 - Բանկային և ֆինանսական համակարգը,

- Պետական գնումներում ակտիվորեն ընդգրկված տնտեսական միավորները, այսինքն՝ կառավարությանը կամ պետական այլ մարմիններին ապրանքներ կամ ծառայություններ մատուցող ոլորտները,
- Շինարարությունը և (խոշոր) ենթակառուցվածքները,
- Զարգացման և այլ նպաստների ոլորտները,
- Մարդու առողջության հետ կապված ոլորտները,
- Հանքարդյունաբերությունը և արդյունահանումը,
- Սեփականաշնորհումը,
- Հանրային ապրանքների և բարիքների տրամադրումը:

Ե. Գործարար հարաբերություն կամ գործարք, դրանց նպատակը

8. Կարմիր դրոշակներ և չափանիշներ կարող են հատուկ լինել նաև կոնկրետ գործարար հարաբերություններին և գործարքներին.
 - ՔԱՈՒԱ-ի վերաբերյալ հաղորդվել են մեկից ավելի ԿԳՀ-ներ,
 - Կլոր գումարների (մշտական) կիրառությունը, ինչը չի համապատասխանում ակնկալվող գործունեությանը,
 - Խոշորաձավալ կանխիկ գումարով ավանդների կնքումը կամ դրանց կանխիկացումը, բանկային չեկերի կամ այլ անանուն ֆինանսական գործիքների կիրառությունը խոշոր վճարումներ կատարելու նպատակով, գործարար հարաբերության շրջանակներում խոշորաձավալ կանխիկ շրջանառությունը,
 - Այլ ֆինանսական հաստատություններ կամ ՆՈՖԳՏՄ-ներ խզել են տվյալ ՔԱՈՒԱ-ի հետ իրենց գործարար հարաբերությունը,
 - Այլ ֆինանսական հաստատություններ կամ ՆՈՖԳՏՄ-ներ ենթարկվել են վերահսկողական միջոցառումների տվյալ ՔԱՈՒԱ-ի գործարար հարաբերության պատճառով,
 - Անձնական և գործարար նպատակով կատարվող դրամի շրջանառությունները միմյանցից դժվար է տարանջատել,
 - Ֆինանսական ակտիվությունը չի համապատասխանում իրավական կամ ակնկալվող ակտիվության հետ, միջոցները շրջանառվում են հաշիվների կամ ֆինանսական հաստատությունների միջև առանց տնտեսական շարժառիթի,
 - Զգալի շարժ նախկինում պասիվ հաշիվներով կամ համեմատաբար կարճ ժամանակահատվածում կամ գործարար հարաբերության հաստատումից անմիջապես հետո,

- Հաշվի միջոցով զգալի մուտքային և ելքային կանխիկ շրջանառություն կամ փոխանցումներ,
- ՔԱՌԻԱ-ի հաշվի և հաճախորդ չհանդիսացող այլ իրավաբանական անձանց հաշիվների միջև գործարքներ,
- ՔԱՌԻԱ-ն չի կարողանում կամ հակված չէ գործարար հարաբերության հաստատման, հաշվի բացման կամ գործարքների կատարման վերաբերյալ տրամադրել լրացուցիչ մանրամասներ կամ արժանահավատ բացատրություն,
- ՔԱՌԻԱ-ն ստանում է խոշորածավալ միջազգային փոխանցումներ շահումով խաղերի գծով: ՔԱՌԻԱ-ն գումարի մի փոքր մասն օգտագործում է շահումով խաղերից օգտվելու նպատակով, իսկ մնացած մասը ստանում է չեկի միջոցով,
- Նվազագույն խաղային ակտվիության պայմաններում ՔԱՌԻԱ-ն օգտագործում է երրորդ անձանց խաղաքարերը կանխիկի վերածելու կամ հակառակ նպատակով,
- ՔԱՌԻԱ-ն օգտագործում է մեկից ավելի բանկային հաշիվներ առանց ակնհայտ տնտեսական կամ այլ պատճառների:

2. Ապրանքներ, ծառայություններ, գործարքներ և մատուցման եղանակներ

9. ՖԱԹՖ-ի Հանձնարարականները (Հանձնարարական 10-ի Բացատրական մեկնաբանություն) ներառում են բարձր ռիսկային ապրանքների, ծառայությունների, գործարքների և մատուցման եղանակների օրինակներ՝ անկախ հաճախորդի տիպից: Նման օրինակներ են.
 - Անհատական բանկային ծառայությունները,
 - Անանուն գործարքները (ներառյալ՝ կանխիկը),
 - Առանց առերես շփման գործարար հարաբերությունները կամ գործարքները,
 - Անհայտ կամ փոխկապակցվածություն չունեցող երրորդ անձանց կողմից ստացված գործարքներ:
10. Այն դեպքում, երբ նշված տնտեսական ոլորտները, ապրանքները, ծառայությունները կամ մատուցման եղանակներն օգտագործվում են ՔԱՌԻԱ-ների կողմից, ապա ավելանում է ռիսկայնության գործոնը (կախված նաև ՔԱՌԻԱ-ի տիպից): ՖԱԹՖ-ի Հանձնարարականներում արդեն իսկ նշված օրինակներից բացի, կան նաև այլ տնտեսական ոլորտներ, ապրանքներ, ծառայություններ կամ մատուցման եղանակներ, որոնք կարող են դառնալ

ՔԱՌԻԱ-ների կողմից հնարավոր շահագործման առարկա: Նման օրինակներ են.

- Հիմնականում օտարերկրյա (մեծ հարստության տիրապետող) հաճախորդներին ուղղված գործունեության տեսակներ,
- Տրաստային և ընկերությունների ներկայացման ծառայություններ մատուցողներ,
- Առանց տնտեսական հիմնավորվածության կամ համախառնասխան ծագման և իրական շահառուի վերաբերյալ տեղեկատվության բացակայությամբ անդրսահմանային փոխանցումներ ՔԱՌԻԱ-ի հաշվից կամ հաշվին,
- Թղթակցային և կուտակային հաշվներ,
- Թանկարժեք մետաղների, թանկարժեք քարերի կամ այլ բարձրարժեք իրերի դիլերներ,
- Բարձրարժեք տրանսպորտային միջոցների (օրինակ՝ ավտոմեքենաներ, սպորտային ավտոմեքենաներ, նավեր, ուղղաթիռներ և ինքնաթիռներ) դիլերներ,
- Անշարժ գույքի դիլերներ:

Է. Երկրներին վերաբերող կարմիր դրոշակներ և չափանիշներ

1. ՖԱԹՖ-ի Հանձնարարականները (Հանձնարարական 10-ի Բացատրական մեկնաբանություն) ներառում են բարձր ռիսկային երկրների կամ աշխարհագրական գործոնների օրինակներ՝ անկախ հաճախորդի տիպից: Ավելին, երկրներին վերաբերող հետևյալ կարմիր դրոշակները և չափանիշները կարող են հաշվի առնվել ՔԱՌԻԱ-ների հետ գործարար հարաբերության ընթացքում.

- Օտարերկրյա կամ ներպետական ՔԱՌԻԱ-ն բարձր ռիսկային երկրից է (ինպես սահմանված է ՖԱԹՖ-ի Հանձնարարական 19-ում կամ Հանձնարարական 10-ի Բացատրական մեկնաբանությունում),
- Հավելյալ ռիսկեր են առաջանում այն դեպքում, երբ բարձր ռիսկային երկրից օտարերկրյա կամ ներպետական ՔԱՌԻԱ-ն կարող է կառավարել կամ ազդել այնպիսի որոշումների վրա, որոնք կարող են ըստ էության վերաբերել ՓԼ/ԱՖ դեմ պայքարի համակարգի թերություններին,
- Հեղինակավոր աղբյուրների գնահատմամբ կոռուպցիայի բարձր մակարդակ ունեցող երկրներից ՔԱՌԻԱ-ներ,
- Կոռուպցիայի դեմ ուղղված կոնվենցիաներին (օրինակ՝ ՄԱԿ ԿԿ կամ Տարածքային համագործակցության և զարգացման կազմակերպության՝

Կաշառակերության դեմ պայքարի կոնվենցիան) չմիացած, չստորագրած կամ ոչ ամբողջությամբ ներդրած երկրներից ՔԱՌԻԱ-ներ,

- Միաբևեռ տնտեսություններից (մեկ կամ մի քանի ապրանքների արտահանման տնտեսական կախվածությամբ երկրներ) օտարերկրյա կամ ներպետական ՔԱՌԻԱ-ներ, հատկապես, երբ գործում են արտահանման կառավարման կամ լիցենզավորման մեխանիզմներ,
- Անօրինական ապրանքների (օրինակ՝ թմրամիջոցները) արտահանման կախվածությամբ երկրներից ՔԱՌԻԱ-ներ,
- Անհատական կառավարման կամ ավտորիտար համակարգերի վրա հիմնված (ներառյալ՝ քաղաքական կարգավիճակ ունեցող տարածաշրջաններից), իշխանության հարստացման նպատակ հետապնդող կամ հովանավորչությամբ պաշտոնների նշանակման բարձր աստիճան ունեցող երկրներից օտարերկրյա կամ ներպետական ՔԱՌԻԱ-ներ,
- Ցածր և/կամ անթափանցիկ կառավարման և հաշվետվողականության համակարգով երկրներից օտարերկրյա կամ ներպետական ՔԱՌԻԱ-ներ,
- Հեղինակավոր աղբյուրների գնահատմամբ բարձր (կազմակերպված) հանցավորության մակարդակ ունեցող երկրների օտարերկրյա կամ ներպետական ՔԱՌԻԱ-ներ:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2. ՏԻՊԱՅԻՆ ԴԵՊՔԵՐԻ ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐ

ՔԱՌԻԱ-ների վերաբերյալ տիպային դեպքերի վերաբերյալ առկա են բազմաթիվ տեղեկատվական աղբյուրներ: Ներքոշարադրյալ ցանկը ներառում է տվյալ ուղեցուցային փաստաթղթի կազմման գործում օգտագործված տեղեկատվական աղբյուրները:¹⁵

- Banks' management of high ML risk situations, How banks deal with high risk customers (including PEPs), correspondent banking relationships and wire transfers, Financial Services Authority (FSA), United Kingdom, 2011
- Barriers to Asset Recovery, An Analysis of the Key Barriers and Recommendations for Action (Stephenson, Gray, Power, Brun, Dunker and Panjer), StAR (World Bank / UNODC) 2011
- Corruption – ML Nexus: an Analysis of Risks and Control Measures in West Africa, GIABA

¹⁵ ՖԱԹՖ-ը անհրաժեշտաբար չի կիսում (ամբողջությամբ, թե մասնակի) նշված հրապարակումներում տեղ գտած կարծիքները

- Corruption Cases Search Center, Stolen Asset Recovery Initiative (StAR) at <http://star.worldbank.org/corruption-cases> (World Bank / UNODC)
- Due diligence obligations of Swiss banks when handling assets of politically exposed persons, Swiss Financial Market Supervisory Authority (FINMA), 2011
- Laundering the Proceeds of Corruption, Financial Action Task Force, July 2011
- PEPs, Preventive Measures for the Banking Sector (Greenberg, Gray, Schantz, Latham, Gardner), StAR (World Bank / UNODC) 2010
- Preventing ML and TF, a Practical Guide for Bank Supervisors (Chatain, McDowell, Mousset, Schott, Van der Does de Willebois), World Bank, 2009
- Specific Risk Factors in the Laundering of Proceeds of Corruption - Assistance to reporting institutions, Financial Action Task Force, June 2012
- The Puppet Masters, How the Corrupt Use Legal Structures to Hide Stolen Assets and What to Do About It (Van der Does de Willebois, Halter, Harrison, Won Park, Sharman), StAR(World Bank / UNODC) 2011
- The Secret Life of a Shopaholic, How an African Dictator's Playboy son went on a multi-million dollar shopping spree in the U.S., Global Witness, 2009
- Third round Mutual Evaluation Reports, Financial Action Task Force 2005 – 2012 (at www.fatf-gafi.org)
- Undue Diligence, How Banks do Business with Corrupt Regimes, Global Witness, 2009
- Using Asset Disclosure for Identifying PEPs (Rossi, Pop, Clementucci, Sawaged) World Bank, 2012
- Wolfsberg Anti-Corruption Guidance, the Wolfsberg Group, 2011